

Читай про Львів!

Петро Луцик

ТАМПЛІЄРИ
короля Данила

CF FOLIO

Коронація
слова

ІНТЕР

Петро Михайлович Лущик

Тамплієри короля Данила

Серия «Читай про Львів!»

предоставлено правообладателями
http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=11819264
Петро Лущик «Тамплієри короля Данила». Роман. Літературно-художнє видання: Фоліо; Харків; 2014
ISBN 978-966-03-7032-6

Аннотація

Петро Лущик народився 1963 р. на Львівщині. Закінчив фізичний факультет Львівського державного університету ім. Івана Франка. Працює вчителем фізики та інформатики у Сопошинській школі. Лауреат конкурсів «Коронація слова-2003» (роман «Полювання на дрохв») та «Коронація слова-2014» (роман «Тамплієри короля Данила»). Дія роману відбувається у XIII столітті. Папа Римський Інокентій IV відправляє до галицького князя Данила Романовича свого посла. Охороняти важливу особу доручено загону воїнів-тамплієрів на чолі з командором Гійомом де Пардо. Храмовникам доведеться вступити у сутичку не лише з монголами, що захопили руські землі, але й зі своїми одвічними суперниками госпітальєрами і навіть з ассасинами.

Содержание

Пролог	4
I	7
II	28
III	43
IV	60
V	82
Конец ознакомительного фрагмента.	84

Петро Михайлович Лущик

Тамплієри короля Данила

Пролог

Восени 6761 року від створення світу стольний град Холм нагадував розтривожений вулик. Ще вчора, здавалося, життя протікало своїм неквапним руслом: кожен жив своїми турботами, бояри нарікали на лінощі смердів, а ті, у свою чергу, проклинали бояр за надмірні побори, але навіть такі відхілення від спокійного розміреного русла якось укладалися у звичайний ритм. Навіть зранку того пам'ятного дня ніщо не віщувало нічого незвичного. Воєвода Костянтин після того, як особисто перевірів боєздатність дружини, одразу навідався до жони вельможного князя, як це він робив кожного ранку. Хоч князь і поставив його на час власної відсутності головним у столиці, воєвода все ж пам'ятав, що у місті залишилися князева жона і жони старших синів. Мало того (хоч це і не головне, але Костянтин все ж не забував), князь Данило Романович вирушив із синами на чолі великої дружини на допомогу братам своєї жони. Князь полоцький Тевтівілл і князь смоленський Едівід несподівано постали проти їхнього дядька Міндовга і звернулися за допомогою до свого могутнього родича. Руський князь не заставив себе ждати.

Саме у палатах княгині і почув воєвода цю звістку. Її при-
ніс гонець, висланий князем перед виступом війська. Княги-
ня лише подивилася на Костянтина, і той одразу зрозумів.
Дорогою віддаючи необхідні накази, він попрямував до сво-
го будинку. Вже там покликав до себе гінця і вивідав у ньо-
го головне: чи здобули перемогу? чи є втрати? І коли чекати
приїзду князя? Отримавши втішні відповіді на перші два за-
питання і дізнавшись, що князь прибуде не раніше ніж опівд-
ні наступного дня, воєвода полегшено зітхнув. Час на під-
готовку гідної зустрічі господаря міста ще є, підготуватися
встигне, не вперше. Взагалі-то Костянтин не любив своєї по-
сади, йому звичніше було рубати ворогів на полі брані, але
князь помітив у нього задатки господаря і залишав замість
себе керувати спочатку Галичем, а після того, як покинув
нелюбий йому град і з усім двором перебрався сюди, у влас-
норуч збудований Холм, поставив керувати й ним.

Уперше Костянтин замінив князя у час ганебний, який і
він, і тим більше Данило, хотіли б забути. Саме тоді князь
змушений був поїхати у далеку путь на поклін до хана Батия.
Замість себе Данило поставив його, Костянтина, довіривши
йому, а не молодшому братові Васильку, владу над столицею.
Господарювання Костянтина було належно оцінене князем,
що повернувся додому приниженим, осоромленим, але все ж
господарем своїх-таки земель. Впевнившись у чесності воє-
води, Данило тепер спокійно залишав столицю під охороною
Костянтина, не побоюючись якогось підступу. Сини князя, у

яких душа не лежала до буденних клопотів, не заперечували.

Невдовзі усе місто заворушилося. Найперше нарізали й напатрали усілякої птиці, щоб на завтра приготувати до урочистої учти. З підвалів холопи викотили бочки із квашениною, принесли воєводі на пробу настояні меди і вино.

Сам воєвода сидів у своїх у покоях спокійний, здавалося, його зовсім не турбувала метушня за стінами будинку. Причина цього спокою була проста: у місті кожен знав, що має робити у таких випадках. Тут влада князя була тверда і міцна; тут усі були віддані йому. Це не Галич, де навіть смерд міг не послухатися, не кажучи вже про бояр, що неодноразово повставали проти князя.

Тому воєвода не став перевіряти особисто, як іде підготовка до зустрічі великого князя, і спокійно чекав завтрашнього дня.

I

Невідомо, хто перший кинув довгоочікуване «Їдуть!». Чи це були вартові на високих міських мурах, чи вістові, вислані задалегідь назустріч, а швидше за все, всюдисущі хлопчаки невідомо яким чином перші прочули про наближення князєвого почту і миттю рознесли цю звістку містом. Вона, щомиті поширюючись, пронеслась від храму Святого Іоанна Златоуста головними вулицями дерев'яного міста аж до церкви Богородиці і повернулася на головний майдан.

Здавалося, все місто зібралося тут, перед церквою покровителя міста. Живий коридор простягнувся аж до східної брами, а меткі хлопчаки, попри всі заборони, розташувалися на прилеглих горбах, обсіли приміські дерева, дехто навіть пробрався на міські стіни до вартових, щоб не пропустити головного.

Воевода Костянтин разом з княгинею, жонами княжичів Лева і Романа, наймолодшим сином Данила Мстиславом та митрополитом Кирилом стояв у кінці довгого людського коридора, пильно вдивляючись наперед, щоб не пропустити миті, коли з'явиться князь. Було видно, що всі присутні – і воевода, і жінки, і бояри – помітно хвилюються. Ще б пак! Майже півроку не було князя у столиці! До його відсутності вже почали звикати, хоч час від часу він і нагадував про себе – то звісткою, то наказом укріпити стіни міста чи присла-

ти на підмогу ще один загін кінноти. Зрештою, так було не вперше.

Враз багатоголосий шум юрби посилювався і всі, неначе за командою, повернули свої голови. Ті, що стояли ближче до площі, ще нічого не бачили, але радісні вигуки попереду сповістили, що господар міста повернувся.

Врешті воєвода побачив князя. Він їхав на улюбленому вороному коні. На князеві була дорога опанча, прикрашена хутром і золотою тасьмою, на ногах – сап'янці, гаптовані золотом. Голова князева була без шолома, і вітер ворухив посріблене волосся. Навіть з такої відстані Костянтин відзначив, що князь стомився, якимось змарнів. Що ж, це і не дивно, якщо врахувати, що за півстоліття свого життя більшу частину Данило провів у походах.

Поруч із Данилом їхав його брат Василько, на три роки молодший. Зовсім позбавлений найменшої заздрості до успіхів старшого брата, він ще з дитинства визнав верховенство Данила і став йому надійною опорою. У своєму братові князь був упевнений повністю і в усьому йому довіряв. Василько був надійним тилом, на нього можна було покластися у найскрутніші часи. Це розуміли всі. А вороги у своїх планах скинути Данила із князювання навіть не розраховували на Василька. Ця братова відданість була чимось неймовірним, бо зазвичай східні князі зовсім не зважали на родинні зв'язки і в боротьбі за владу йшли на все: на зраду, вбивство кровних родичів, обмовляння їх перед ханом, аби лише от-

римати заповітний ярлик на князювання.

Трохи оддалік від князя і Василька в один ряд їхали три вершники, що могли бути лише братами, такими схожими один на одного вони видавалися. Це сини князя – Лев, Роман і Шварно. Останнім часом князь постійно брав їх із собою у походи.

Старший син Лев – точна копія Данила, яким воєвода пам'ятав його у битві на річці Калці: такий же коренастий, світло-русявий; йому передалася від батька навіть спадкова риса – меч він тримав у лівій руці. Не дивно, що Лев був улюбленцем князя, його наступником. Плануючи передати Леву трон, Данило оженив його на Констанції, дочці угорського короля Бели.

Другий син Данила Роман – повна протилежність братові. Вищий від нього, худорлявий, чорнявий красень – усі ці риси він успадкував від матері, дочки Мстислава Удалого. Майже одночасно зі старшим сином Данило оженив і Романа на племінниці австрійського герцога Гертруді. Зараз обидві жінки стояли поруч з Костянтином і захоплено позирали на чоловіків.

Третьому брату Шварну заledве виповнилося двадцять років, але він старався не відставати від старших братів і вже багато чого досяг. Лише поки що був неодружений.

Інших двох вершників, що їхали майже одразу за братами, присутні бачили вперше. Це були юнак і дівчина, обоє світловолосі, деяка схожість їхніх облич виказувала їхній крив-

ний зв'язок. Одягнуті вони були не у руську одіж, а в литовську, тому можна було припустити, що ці двоє – положені князя, як це часто бувало у подібних походах, але чіпке око Костянтина не вловило скутості чи страху у їхніх рухах. Навпаки, обоє трималися гідно, усією своєю поставою підкреслюючи своє незалежне становище.

Одразу за ними їхали тисяцькі та інші зверхники, кожен на чолі свого загону.

Князь Данило ледь помітним рухом зупинив коня. Миттю поруч виріс слуга, обома руками вхопив повід. Данило легко зіскочив на землю і, не чекаючи інших, підійшов до зустрічаючих.

Воевода Костянтин на знак поваги опустився на коліно; жінки низько схиляли голови.

– Устань, вірний друже! – пролунав такий знайомий голос князя.

Воевода підвівся.

– Вітаю із щасливим поверненням, князю! – сказав він.

– Щасливим – це точно! – відзначив Данило.

Він повернувся до митрополита, схилив голову, мовчки прийняв благословення, поцілував простягнутий хрест.

– З Божою поміччю ми перемогли.

Лише після того князь підійшов до княгині Юрате і ніжно пригорнув її до себе.

– Ну здрастуй, люба моя! Нудьгувала без мене?

– Дуже, мій князю! – із сильним акцентом відповіла вона.

– Нічого, – заспокоїв Данило. – Тепер я надовго залишуся тут. Ще набридну. А щоб тобі було не нудно, я дещо привіз тобі в подарунок.

Данило Романович повернувся і кивнув головою. За цим знаком від княжичів відділилися двоє незнайомців і підійшли ближче.

Лише тепер Юрате змогла як слід їх роздивитися. На її обличчі швидко промайнули здивування, страх і радість.

А дивуватися було чому, адже перед княгинею стояли діти її дядька Міндовга – Воїшелк і Рамуне. Подив був такий великий, що вона лише спромоглася спитати розгублено:

– А що ви тут робите?

Це трохи розвеселило князя, і він, підвищивши голос, щоб почули присутні, сказав:

– Твій дядько зрозумів, що його союз із тевтонцями ні до чого доброго не приведе, лише до поневолення, як це сталося колись із прусами, отож він прислав до мене сина і забажав помиритися. А щоб ніхто не сумнівався у його чесних намірах, погодився віддати свою дочку за Шварна. Отак славно, без жодного бою, закінчився цей похід.

У натовпі прокотився шум, у якому відчувалося загальне захоплення.

– Ну що ж, воєводо! – повернувся Данило до Костянтина. – Кепський, бачу, з тебе господар!

– Чому, князю? – здивувався той.

– Та тому, що тримаєш князя на площі і не ведеш у покої,

– голосно засміявся Данило. – Невже навіть трапези не підготував до мого приїзду?

– Приготував, князю, – полегшено зітхнув Костянтин. – Залишишся задоволеним!

– Що ж, веди. Отче! – звернувся Данило до митрополита. – Завтра відправте подячну службу за щасливе повернення, а зараз запрошую скупшувати, що Бог послав.

– Обов'язково прийду, – пообіцяв Кирило. – От тільки віддам останні настанови.

– От і добре, отче! – усміхнувся князь. – А ми поки що опорядкуємося з дороги.

Костянтин уклонився.

– Лазня готова.

– Чудово! – вигукнув князь. – Ходімо, воєводо!..

Сонце вже підбилося височенько, коли князь Данило з жонкою та з усією челяддю з'явився у трапезній. Бояри і знать вже сиділи обабіч довгих, заставлених наїдками столів. Були тут і намісники ближчих міст, підлеглих князю. Деякі з них довгий час вели з Данилом війну за верховенство, але були розбиті. Дехто не захотів змиритися з поразкою: хтось утік в інші землі; когось князь наказав стратити. Ті ж, хто прийшов до Данила Романовича з покутою, були великодушно прощені й отримали землі та міста, тільки за умови більше ніколи не піднімати меча на брата.

Отже, держава Данила Романовича була велика і міцна. Здавалося, немає таких ворогів, що здатні повалити її, і

князь міг бути спокійний. Принаймні сьогодні.

Данило і Василько сіли на чолі великого столу. Зліва від князя сиділа княгиня Юрате, справа – Василько з Костянтином, якого Данило всадовив ближче до себе. Далі впереміжку – княжичі з жонами. Майбутню невістку Рамуне Данило посадив між Шварном і Воїшелком.

І трапеза почалася. Гості пили і їли. Слуги не встигали носити переміни. Костянтин, який сидів не на своєму місці і не міг керувати слугами, був як на голках, помічаючи прорахунки своїх помічників. Це впало в око Данилові, він поспішив заспокоїти вірного слугу.

– Та чого ти весь час роззираєшся? – спитав князь. – Нехай трохи без тебе поклопочуться, щоб догодити князю! А то бачу, розпустив ти їх. Кроку не можуть зробити без того, щоб не оглянутися на тебе. Якби я весь час отак оглядався, то не досяг би нічого. Твоє здоров'я, воєводо!

Костянтин розслабився, лише краєм ока стежив за діями слуг, Василько звернувся до нього і запитав, киваючи головою на намісників:

– Клопотів не було?

– Та ні, сидять тихо, – відповів воєвода.

– Принишки? Чи надовго? – допитувався Василько.

– Гадаю тільки зовсім божевільний може сподіватися на те, що повалить князя. Ти сам знаєш, що ні мадяри, ні австрійці, ні вже литвини проти Данила Романовича не виступлять.

– А хан? Ти його забув? – запитав Василько.

– А ярлик на князювання, будь він неладний? Ні, звідси небезпеки немає.

– А звідки її сподіватись?

– Не знаю, – відказав Костянтин. – Від когось із княжого роду?

Василько махнув рукою і перевів розмову на інше.

– Про сина мого щось чув?

– Княжить у Луцьку. Подать платить вчасно, якщо саме це тебе цікавить.

– І це також, – поважно відповів Василько. – У державі має бути одна голова. Лише тоді вона міцна.

– Твої слова, князю, та до вух років двадцять назад, – підтримав його воєвода. – І не було б цієї ганьби на землі руській.

Їхню розмову перебив Данило, прислухавшись до них.

– Чую, є про що поговорити. Після трапези чекаю вас до себе. Там нашу розмову і продовжимо.

Тут звичний хід трапези порушила поява несподіваного гостя. У низенькому середнього віку чоловікові всі впізнали воєводу Бакоти Милія. Його поява виявилася несподіваною навіть для князя, якщо врахувати відстань, яка віддаляла це прикордонне місто від столиці.

Милій підійшов до столу і опустився на одне коліно.

– Підійди, воєводо! – прогрімів у тиші голос Данила. – По правді, я не сподівався побачити тебе тут. Прошу сідати

до столу.

– Пробач, князю, – відказав, підводячись, Милій, – але бачить Бог, не з власної волі я подолав далеку відстань. Не сам я прибув до тебе.

– Не сам? – здивувався князь. – Хто ж іще з тобою? Де твої супутники?

– Не думаю, що їхня поява звеселить твоє серце, князю, – похмуро промовив Милій.

Він обернувся і махнув комусь рукою. Великі двері прочинилися, і у трапезну тихо увійшли двоє чоловіків. При їхній появі замовкли всі. Пишні, розшиті орнаментом халати, підперезані широкими поясами, гостроверхі шапки з хутра, легкі чоботи із задертими носами і вузькі щілини очей на позбавлених будь якої рослинності жовтих обличчях.

Монголи!

Воевода Костянтин бачив, як спохмурнів Данило Романович, як стиснув кулак Лев, напевне, шкодуючи, що немає при собі меча, як докірливо похитав головою митрополит Кирило.

А несподівані гості упевнено йшли вздовж столів, за якими принишкла знать. Так ідуть господарі у своєму будинку.

На два кроки від них простував третій прибулець, одягнутий у монгольську одіж, але риси мав слов'янські.

За ними двоє інших монголів несли чималеньку скриню.

Процесія зупинилася перед князем. Їх розділяв не лише широкий стіл, а, здавалося, широкий Дніпро відмежовував

їх одне від одного.

Пам'ятаючи дні, проведені у Батия, Данило хотів підвестися зі свого місця, як тоді, два роки тому, але тут на нього дивилися його підлеглі, і князь опанував себе і рівним голо-
сом, який нічого не виражав, запитав:

– Хто твої супутники, Милію?

– Посланці хана Бату Куремса і Темуч вітають тебе, великий князю! – сказав тлумач.

Ці слова сподобалися Данилові, і він уже тепліше запитав:

– Що заставило великого хана відправити до мене у таку далеку дорогу своїх людей?

Тлумач почекав, поки закінчить говорити Куремса, і продовжив знову:

– Достойні посланці прямували до короля Бели із особистим листом великого хана. Знаючи твою, князю, відданість господареві, вони вирішили відхилитися від прямої дороги і висловити свою пошану до могутнього князя русів і принести тобі подарунки.

З цими словами двоє монголів винесли наперед скриню і поставили перед Данилом, не відкриваючи її. Монголи знали, що подарунки призначені лише для князя, тому іншим бачити їх не личить.

Данило кивнув головою.

– Подарунки прийняті! – сказав він. – Запрошую вас розділити з нами трапезу.

Перекладач передав монголам слова Данила. Вони пере-

зирнулися, і наперед виступив Куремса.

– Коли ти був у нас в Сараї, – сказав він, – ти відмовився пити наш кумис. Ми на тебе не образилися, бо не до душі тобі наше питво. Дозволь же і нам не пити ваше вино.

– Що ж, це мудрі слова, – похвалив князь. – Тоді дозволь, мої люди проведуть вас до покоїв, де ви зможете відпочити перед далекою дорогою.

Монголи вклонилися і так же мовчки покинули трапезну. Коли за ними зачинилися двері, присутні неначе за командою повернули свої голови до Данила. Він підвівся, помахом руки наказавши усім залишатися на своїх місцях.

– Я маю поговорити з Милієм, – пояснив він. – Пішли, воеводо!

Милій задріботів за князем і зник за бічними дверима.

– Причини щільніше! – наказав Данило.

Милій зачинив двері і подивився на князя. Його вразила та зміна, що відбулася із Данилом; здавалося, він скинув з себе маску величі і сили й перетворився на немолоду стомлену людину, змучену обов'язками, що на неї звалилися.

Данило сів на високий трон.

– Розповідай!

– Немає тут моєї вини, – запально почав Милій. – Вони прибули до мене несподівано і запитали, де нині князь. Я їм пояснив, що ти, князю, воюєш на півночі, проти литвинів, і у Холмі тебе немає. Куремсу (а він головний у них) зацікавило, чи не замишляєш ти чого проти Сарая. Я одказав, що

свою силу мій князь зазвичай направляє на північ і на захід і аж ніяк не на схід. Не знаю, чи переконав я їх, але монголи вирішили поїхати сюди.

– Тобто намір поїхати у Холм виник несподівано, а не був запланований? – допитувався Данило.

– Атож, думаю, що Куремса вирішив заодно розвідати наші укріплення.

– І що?

– Я повів їх обхідним шляхом, – повідомив Милій. – Ні у Белз, ні в Луцьк ми не заїжджали.

– Це добре, – похвалив намісника Данило. – Гаразд. Що вони збираються робити далі?

– Звідси поїдуть до волохів. Мене великодушно відпускають. Про це мені говорив тлумач.

– Він русич?

– Так. Володар. Десь із Чернігівського князівства, чи що там від нього залишилося. Він проявив себе здібним під час оборони Чернігова, отож Батий, вражений його звитягою, звелів пощадити.

– І він із вдячності став служити ханові? – грізно промовив князь. – Тисяцького Дмитра після взяття Києва також Батий відпустив, але це не змусило його зрадити свою віру. Добре, з перевертнями розберемося потім. Скажи краще, як сприйняв Куремса побачене?

– Він був задоволений, – відказав Милій.

– Ще б пак! – протягнув Данило. – Їм миліше бачити мі-

ста без стін. Ну нічого, все до пори до часу. Дякую, Милію, за вірну службу. Переночуй ніч у Холмі, а завтра зранку відправляйся назад. Бакота – ворота до всього князівства, і вони мають бути на замку. Завжди.

– Я зрозумів тебе, князю! – вклонився Милій. – Зроблю так, як волієш.

Князь Данило залишився сам. Ось уже п'ятнадцять років, відтоді як під Дорогочином він наголову розбив тевтонців і в бою отримав підступний удар булавою у тім'я, зір його поволі тьмянішав. Бували миті (коли він був особливо стомлений чи напружений), і тоді очі розрізняли лише світло і тінь. Правда, потім зір відновлювався, але князь боявся, що настане мить, коли все бачене остаточно поглине темрява. І все ж Данило сподівався, що не доживе до цього.

Поява посланців хана Батия нагадала Данилові його поїздки в Сарай два роки тому. Авжеж, тоді, зайнятий безупинними війнами зі своїми суперниками, він не встиг укріпити міста і вони залишилися беззахисними проти підступного ворога. Як би у нього тоді було більше часу, то зумів би підготуватися до зустрічі непроханих гостей, і хто знає, може, і не пропустив на свої землі монгольську навалу.

Двері покою тихо відчинилися, і князь побачив на порозі Костянтина.

– Запроси сюди брата, синів і сам приходь! – сказав Данило.

Невдовзі Василько, Лев, Роман, Шварно і Костянтин сиді-

ли півколом перед троном князя. Данило обвів усіх поглядом, зупинився на наймолодшому, Шварнові.

— Я не хотів говорити при всіх, — почав він. — Особливо не хотів, щоб нашу розмову чув його святість. А поговорити нам є про що. Гадав відкласти її на пізніше, хоча б на завтра, але непрохані гості переконали мене, що відкладати далі вже нікуди. Хоч і раніше ця розмова також не могла відбутися. Я вам не відкрию нічого нового, коли опишу наше становище. Князь угорський Бела, який довго тривожив наші кордони, зрозумів усю марність боротьби, породичався з нами і перестав бути нам небезпечним. Після смерті короля краківського Лестка Польща теж перестала бути для нас загрозою. Тевтонці ще не забули Дорогочин і сюди більше не поткнуться. За литовців поручиться Шварно, тим більше, що Міндовг сам віддав нам Чорну Русь. Таким чином, за ці кордони я спокійний.

Присутні уважно слухали князя; Костянтин час від часу на знак згоди кивав головою.

— Але є сусід, з яким неможливо домовитись, — продовжував Данило. — Батию не потрібна сильна Русь, і будь-які перемовини з цього приводу розпочинати безглуздо. Але і нам далі терпіти зверхність хана більше несила. Я не починав цю розмову, поки у нас на кордоні стояли ворожі нам володарі. Зараз же, гадаю, настав час діяти. Я готовий вислухати кожного з вас, порадьте, що нам зробити, щоб позбутися нестерпної опіки. Воєводо, що ти скажеш?

Костянтин здивовано підвівся.

– Чому я, князю?

– Хочу, щоб ти сказав свою думку першим, щоб на тебе не вплинули наші слова.

– Що ж, як скажеш, князю. Тут і думати нічого. Монголи сильні, у них багато війська, залізна дисципліна, і вони вірять своїм зверхникам. Але це не головна причина, чому вони сильні. Адже ми були роз'єднані. Якби чернігівський князь прийшов на допомогу рязанському, а не став чекати, гадаючи, піде на нього Батий чи поверне на північ, якби Переяслав відправив дружину на рать не на своїй землі, а раніше, монголи не перетнули б Дон. Отак сталося те, що маємо тепер.

– Я знаю, до чого ти хилиш, воєводо, – вставив Данило.

– Так, князю, ти мене правильно зрозумів: одні ми з монголами не впораємося, – підтвердив Костянтин.

– Що ти пропонуєш? – запитав Василько.

– Ти, князю, перерахував королів, які перестали бути нашими ворогами і породичалися з тобою. Кинь клич, і Бела, Міндовг, Болеслав пришлють війська на допомогу.

– А чи пришлють? – засумнівався Василько. – Батий не обклав їх даниною.

– І нас ні.

– Так, але вони не мають спільних земель з Ордою, – підтримав брата Данило. – До того ж Бела останнім часом змінив свої плани щодо Романа. Він відмовив йому у підтримці

на володіння Австрією. Навіть якщо Міндовг захоче нам допомогти, він таким чином оголить свої північні землі перед Тевтонським орденом.

– Та вони ж його королем зробили! – вигукнув воєвода.

– Ти їм віриш? Ось бачиш, і Міндовг також не вірить. І правильно робить.

– Що ти пропонуєш, батьку? – подав голос Лев. – Бачу, у тебе вже визріло рішення.

– Визріло, і давно, – відповів Данило.

– І яке воно?

– Все те, що тільки-но сказав воєвода.

– Але ж ти сам згодився, що це нереально, – вставив Роман.

– Нічого нереального немає, – поважно відказав Данило. – Можливо все, тільки треба знайти підхід.

– Тобто ти хочеш підняти проти Батия суміжні з нами князівства і водночас втримати тих, хто не приєднається до нас, від спокуси захопити незахищені землі? – не вгавав Лев.

– Саме так.

– Але це нереально! – повторив Роман. – Пробач, батьку, але навіть з тевтонцями у нас не мир, лише перемир'я. Як ти зможеш втримати німців від спокуси?

– Я їх не втримаю, але до нападу на Литву чи Польщу справа не дійде, – продовжив Данило Романович. – І знаєте чому? Не через раптову милість тевтонців. Для них не існує такого слова, як жалість. Мені розповідали, що у хрестовому

поході тевтонці усіх вразили своєю жорстокістю щодо ворога, полонених, жінок і дітей. Хоч інших рицарів також важко було запідозрити у жалощах. Але мова не про це. Тевтонці не нападуть ні на Міндовга, ні на Болеслава з дуже простої причини: вони просто не залишать свої землі без війська.

– Тоді навіщо ця розмова? – запитав Шварно, який досі мовчав. – Ти ж не можеш заставити Белу полюбити Болеслава, а їх обох – гросмейстера!

– Я – ні, але є людина, якій це під силу, – відповів князь. Він не сказав, про кого йдеться, але Костянтин одразу відгадав думку князя. Безумовно, Данило мав на увазі Папу Римського.

– Інокентій? – Запитання Лева підтвердило, що не один лише воевода здогадався, кого мав на увазі Данило.

– Саме він.

– Але ж, батьку, Папа вже відправляв до тебе своїх послів. А ти їх вигнав.

– Це було шість років тому, – нагадав князь. – Тоді Папа хотів лише одного – приєднати руські землі до Риму.

– А хіба нині він цього не хоче? – запитав Роман.

– Хоче. Не думаю, що Папа відмовиться від свого.

– Ти підеш на це?

Данило подивився на Василька, який це запитав.

– Піду! Заради того, щоб вигнати з Руської землі монголів, піду. Бог дав і їхню віру, і нашу. І до недавнього часу ми були – одно!

– Не думаю, що бояри та навіть і холопи приймуть віру тевтонців, особливо після того, що вони чинили у Лівонії чи Пруссії.

– А що наші ж таки робили зі своїми? – підвищив голос Данило. – Той-таки Ростислав чи Судич? Але ж нічого, забулося.

– Добре, – згодився Василько. – Бачимо ми, що ти все продумав. Скажи, що у тебе на думці? Що ти тримаєш такого, про що ми ще не знаємо?

Данило Романович усміхнувся, розгадавши хитрий намір брата вивідати, що він тримає наостанок.

– Гаразд, слухайте, – згодився князь. – Князь угорський повідомив мене, що Папа Інокентій видав буллу до всіх християн Богемії, Моравії і Померанії, в якій закликав їх до хрестового походу проти монголів.

– Цього мало, – засумнівався Василько. – Що вони можуть нам дати? Лише декілька тисяч воїнів.

– Це ще не все, – заспокоїв Данило. – Це лише початок. Бела дав мені знати, що проти татар підніметься увесь християнський світ, якщо я пристану на умови Папи.

– І що це за умови?

– Я визнаю верховенство Риму як у релігійному, так і у владному відношенні. Мало того, Папа передасть мені владу над усім християнським воїнством, але для цього я маю коронуватися. Інакше інші королі просто не стануть мене слухатись.

– А ти?

– От саме для цього я і зібрав вас тут, щоб разом вирішити, що нам робити.

У кімнаті запала мовчанка. Рішення, яке мали ухвалити присутні, було непросте. Кожен розумів ту небезпеку, на яку, можливо, наражав рідну землю у разі приходу сюди хрестоносців. У людей ще не загоїлися спогади про безчинства угорців, поляків і тевтонців; з іншого боку, монгольська навала була незрівнянно кривавішою. У той же час монголи не чіпали руської віри, до неї у них не було ніяких претензій; заступництво ж Папи Римського означало зміну деяких елементів грецької віри, невелику, але все ж зміну. І невідомо, як до цього поставиться Константинополь.

– Що на це скаже Кирило? – подав голос Костянтин, маючи на увазі митрополита.

– Його серед нас немає, – нагадав Данило.

– Але він дізнається рано чи пізно!

– Краще вже пізно, – вставив Василько. – Тоді поставимо його перед фактом.

– Значить, ти згоден зі мною? – запитав Данило брата.

– Принаймні іншого виходу я не бачу.

– Леве! – звернувся Данило до старшого сина.

– Батьку, ти ж знаєш, що ми завжди тебе підтримаємо! – за усіх братів відповів той.

– Дякую вам, синове! – щиро сказав батько і повернув голову до Костянтина. – А ти?

– Я також? – здивувався той.

– Не думай, що це – лише княжа справа. Від того, що ми вирішимо, багато залежатиме: жити під татарами чи молитися католицькому Богові будуть не лише тут присутні, але й бояри і смерди також. Я знаю, що ти завжди стояв осторонь бояр, які ворогували між собою за більший вплив на князя. За це тебе не любили, але й поважали водночас. Вважаю, що ти заслужив на те, щоб тебе вислухали.

– Зрештою, я не відмовляюся, – спробував виправдатися Костянтин. – Ти правий, князю, держава сильна дружиною і боярами. Як вони вирішать, так і буде. Я цілком на твоєму боці, князю. Цю сарану зупинити можна лише гуртома. А Римський Папа – єдина людина, яка здатна згуртувати всіх.

– Отже, усі – за, – зробив підсумок Василько. – Що далі?

– А далі я напишу листа Інокентію і передам його у Рим.

– Як? – поцікавився Василько. – Дорога неблизька. Не дай Боже, про лист хтось дізнається! А якщо звістка про це дійде до Сарая...

– Ну, це не так важко, як може здатися, – заспокоїв усіх Данило. – Як вам відомо, князь литовський Міндовг вихрестився у гросмейстера німецького ордену і став християнином, хоч у душі, впевнений, він залишився язичником. Але Папі Римському цього знати не обов'язково, йому не терпиться прийняти під свій омофор ще один народ сходу. Тому посольство неофіта Міндовга вирушить у Святе місто наступного місяця. Я домовився з Міндовгом, що дорогою до

святого престолу його люди зайдуть сюди, у Холм, і візьмуть мою людину.

– Кого? – поцікавився Костянтин.

– Гадаю, у тебе є надійна людина, котру можна посвятити у нашу таємницю.

– Подумаємо.

– Воеводо, я доручаю це тобі. Часу тобі на все – двадцять днів. Треба, щоб він знав латину.

Розмова дійшла свого завершення, тому князь Данило відпустив усіх, залишивши лише брата Василька.

II

Величне місто на Тибрі прокидалося. Червоний сонячний диск піднімався над Святим містом. Його вранішні промені освітили палаци і храми, що височіли над усіма будівлями. Їхні дахи ставали золотавими і червонуватими від гри світла і барв. Вже згодом, неначе намилиувавшись храмами, сонце заглянуло в низини, де один до одного тулилися невеличкі будиночки простолюду.

В описувані часи столиця не могла похвалитися ні величиною, ні смиренністю нечисленного населення. Римляни, підбурювані усілякими авантюристами, останнім часом неодноразово виганяли главу церкви зі свого міста, потрапляли під владу тих же авантюристів, метою яких було єдине – побільше урвати із залишків пирога багатого колись Риму і при слушній нагоді вчасно зникнути. Так траплялося раніше; це сталося і на початку понтифікату теперішнього Папи. Бачить Бог, кардинал Сінібальдо Фієскі не хотів надягати подвійну корону і ставати Інокентієм IV. Майже два роки святий престол був порожній після того, як пішов у засвіти його попередник Целестін IV, два роки не міг зібратися конклав кардиналів, щоб обрати нового слугу слуг Божих. Лише після того, як король Фрідріх намагався незаконно посадити на папський престол свого ставленика, кардинали нарешті змогли майже одноголосно проголосувати за нього, єписко-

па Альбенгі Сінібальдо Фієскі. Мало того, що конклав відбувався не у Святому місті, а у невеличкій Ананьї, новообраний Римський Папа протягом десяти років не міг повернутися у місто Петра. За ці роки було все: і приниження вигнанням, і страх за власне життя, і непосильна робота з укріплення позицій Церкви, які вже похитнулися, і відчайдушний крок з відлученням непокірного Фрідріха від церкви, і, врешті-решт, примирення. І лише пізньої осені минулого року Папа Інокентій зміг повернутися до себе додому, в апостольську столицю, у Рим.

Невесела, безрадісна картина постала перед його очима. Коли Сінібальдо Фієскі ще був кардиналом, служив у курії, а потім як єпископ Альбенгі неодноразово приїжджав сюди, він ніколи не зустрічав такого запустіння. Колись чисті широкі вулиці, забруковані ще за часів перших римських єпископів, поросли травою і бур'яном, ними текли потоки нечистот; деякі церкви були зачинені, і лише бродячі коти та собаки порушували тишу під склепінням Божих храмів. У ті церкви, де ще правилось, людей ходило мало. Здавалося, місто, де апостол Петро почав свою проповідницьку місію і де прийняв мученицьку смерть, перестало бути християнським і повернулося у язичницькі часи.

Врешті місто прокинулося. Його шум досяг палацу Святого Ангела і застав Інокентія за робочим столом, де він слухав доповідь свого секретаря. Папа сидів за масивним дубовим столом, за яким працювали його попередники ще від

часів Григорія VII. Інокентій був одягнутий у традиційну білу сутану, котру папи зазвичай носили вдома, тільки поверх неї була сукняна накидка – зима цього року виявилася морозною і сніжною, і печі не нагрівали як слід усі зали палацу.

Інокентій сидів під великим фамільним гербом сім'ї де Фієскі: на щиті чергувалися косі білі і сині смуги. Лише недавно Папа Римський зміг помістити його на вежу замку Святого Ангела, і, судячи з усього, ненадовго, бо декан священної колегії кардиналів Рінальдо Конті приніс невтішні новини. З його слів Інокентій зрозумів, що хтось у місті підбурює проти нього народ.

– Дізналися, хто це? – запитав Папа.

– Ми спіймали декількох призвідників, – повідомив декан. – На допиті вони лише підтвердили те, про що ми самі здогадувалися. Все це люди Манфреда.

– Манфред, – похитав Інокентій. – Що ж, недостойне сім'я достойного батька. Чого він добивається? Я ж йому фактично віддав владу над усією Сицилією! Не думаю, щоб Манфред переймався такою дрібницею, як регентство при Конраді.

– Ваша Святосте! – майже з докором сказав кардинал. – Та що йому з цих Сицилій! Рим – ось його мета! І він зробить усе, щоб повернути місто. І не зупиниться ні перед чим.

– Монсеньйоре, не лякайте мене.

– А я і не лякаю. Просто боюся, щоб мої найпохмуріші передбачення не виявилися дрібницею перед дійсністю.

Папа Інокентій IV слухав кардинала і в душі погоджувався з його словами. Так, історія повторюється. Багатьох його попередників не прийняло Святе місто; довелося випити гірку чашу вигнання і йому. Неначе насмішкою над титулом примаса Італії був той факт, що його влада закінчувалася за стінами цього замку. Зовні панували інші закони, зовсім не схожі на ті, що проповідувалися у церквах.

– Все? – Інокентій вирішив закінчити неприємну для себе розмову. – Що ще?

– Вчора до Риму прибуло литовське посольство князя Міндовга, – повідомив кардинал.

– Міндовга? – здивувався Папа. – Щось знайоме. Пригадайте, де я міг чути про нього.

– Про нього писав grosмейстер ордену Святої Марії Тевтонської.

– Так-так! – згадав Інокентій. – Цей дикун прийняв святе хрещення від магістра Бруно. Що ж, grosмейстер вчинив мудро, як розсудливий державний муж. Якщо не вдається завоювати Литву мечем, варто спробувати це зробити хрестом.

Рінальдо Конті обережно кашлянув.

– Що таке? – невдоволено запитав Папа.

– Я не знаю, наскільки правдиві ці відомості, але до мене дійшли чутки, що Міндовг вже встиг порвати з орденом і пристати до руського володаря Даниїла.

Почувши це ім'я, Папа Інокентій підвівся з-за столу, обій-

шов його і зупинився перед великим вікном. Надворі падав великий лапатий сніг, який почався ще звечора. Він покривав рівним пухким покривалом усе місто, від чого воно здавалося мирним і блаженным.

Йому згадалися події 1246 року, коли, перебуваючи під охороною короля Генуї, він відрядив до Даниїла легатів з пропозицією коронувати руського князя і повернути його під благословення римського єпископа. Якби тоді це вдалося, то вплив римського престолу простягнувся б аж до диких орд Батия. На жаль, зірвалося. Хоч і виправдовував свої дії Інокентій IV, але все ж згодився з тим, що у цьому була провина обох. І він, і Даниїл переслідували лише свою мету: Рим намагався приєднати руські землі під своє покровительство, Галич старався лише використати вплив Папи для боротьби з монголами. Все закінчилося тим, що запальний князь вигнав від себе домініканського монаха Олексія Геселона і припинив будь-які зносини зі Святим престолом. Зрештою, це було навіть доречно. Усі ці роки римський престол у Римі не перебував.

– Ваша Святосте? – обережно озвався кардинал, коли мовчанка затягнулася.

– Даниїл – моя найбільша надія і моє поки що найбільше розчарування.

Інокентій зітхнув і повернувся на своє місце.

– Де вони зупинилися? – поцікавився він.

– Неподалік. Зараз вони чекають аудієнції Вашої святості.

– Скільки їх?

– П'ятеро.

– Вони тут?

– Так, у залі для гостей.

– Що ж, не будемо їх заставляти чекати. Через чверть години проведи їх до мене.

З цими словами Папа підвівся і зник за бічними дверима, де знаходилася тронна зала.

Коли п'ятеро литвинів у супроводі секретаря предстали перед Римським Папою, він сидів на високому троні у тій же білій сутані, тільки на шиї у нього висіла шерстяна широка стрічка – палій. Один її кінець опускався на груди, а інший перекидався через плече на спину. На палії були нашиті декілька хрестів із чорного сукна. Голову первосвященника покривала невисока біла тіара із білої цупкої тканини з подвійною золотою діадемою.

Прибулі зупинилися перед людиною, яку вважали намісником святого Петра десятки мільйонів вірян Європи. А взагалі це була вже літня людина, стомлена життям і відповідальністю за покладену на неї місію. Вони бачили, що тіара була заважкою для нього – і в буквальному розумінні, і в переносному.

Сам же Папа відкинувся на спинку трону і в свою чергу також розглядав прибулих. Усі вони були літні люди, за винятком молодого хлопця, юнака, що стояв крайнім зліва. Хоч головним серед тієї п'ятірки був сорокарічний здоровань по-

середині, чіпке око Інокентія помітило, що юнак тримається зовсім не так, як повинен підлеглий поводитися у подібних ситуаціях.

– Я поінформований про мету вашого посольства, – повідомив Папа.

Наперед вийшов старший, уклонив шанобливо голову і пристойною латиною сказав:

– Ми прибули з посланням нашого короля Міндовга, великого князя Литовського.

Він запнувся, щось згадуючи, але кардинал Конті прийшов йому на допомогу.

– Ваша Святість, – підказав він.

– Ваша Святість, – повторив литвин.

– Можу я дізнатися, як вас звати і якою була ваша дорога?

– Так, Ваша Святість, – похилив голову старший. – Мене звати Девмонд. Король Міндовг доручив мені очолити це посольство. Зі мною прибули поважні мужі Литви Вікінтас, Вольмар і Волквін.

– А хто ваш п'ятий попутник? – поцікавився Папа.

Не чекаючи, коли його представлять, молодий чоловік вийшов наперед.

– Воїшелк, син короля Міндовга, – гордо відповів він.

Від здивування брови у єпископа підскочили вгору.

– Мій король покладає на цю місію великі сподівання, отож послав свого старшого сина у таку небезпечну подорож, – сказав Девмонд.

– Я ціную це. Хіба ваша подорож була небезпечною?

– Будь-яка дорога є небезпечною. Тим більше – така да-
лека. Землі ще не оговталися від нашестя орд Батия, і дуже
часто на колись населених місцях можна зустріти лише го-
лодних вовків і розбійників. На жаль, один з нас загинув у
волоській землі.

– Нехай Господь прийме його душу! – підніс очі до стелі
Інокентій.

– Ми привезли Вашій Святості особисте послання мого
короля, – сказав Девмонд.

Він вийняв зі складок пишного одягу згорнутий перга-
мент і простягнув Папі. Секретар швидко подався вперед,
вихопив з рук литвина сувій і став збоку.

– Ми прочитаємо його і дамо вам відповідь, – повідомив
Інокентій, даючи знати, що аудієнція закінчилася.

Це зрозуміли і прибулі. Вони вклонилися і задкуючи від-
далялися від трону. На подив Папи і кардинала Воїшелк за-
лишився стояти на місці. А четверо його попутників, неначе
нічого не трапилося, позадкували до дверей.

Коли у тронній залі залишилися лише Папа із кардиналом
і Воїшелк, Інокентій запитав:

– Я так розумію, що у вас до мене справа, не призначена
для сторонніх вух.

– Саме так, Ваша Святість, – відповів Воїшелк.

– Що ж, мудро, – похвалив Інокентій. – Я вас уважно слу-
хаю.

– Пробачте, Ваша Святосте, але я хотів би поговорити лише з вами. Справа надто конфіденційна.

Інокентій кивнув головою, і декан негайно зник за ближніми дверима.

– Ось ми й самі, ото ж можете говорити не криючись. Я розумію, що синові короля Литви є що таїти від своїх підлеглих.

– Буду відвертий, Ваша Святосте, – почав Воїшелк. – Великий магістр Німецького ордену охрестив мого батька і матір, але не мене. Я завжди був проти цього. Мало того, я більше схиляюся до традицій грецької віри, ніж римської. І я ніколи б не згодився приїхати сюди, у Рим.

Хоч ці слова і неприємно вразили Папу, він, тим не менше, спокійно відповів:

– І все ж ви тут.

– За інших обставин мене тут би не було.

– Що ж це за обставини?

– Дозвольте, Ваша Святосте, я коротко опишу обстановку, яка склалася у нашій землі.

– Що ж, мені буде цікаво.

– Два роки тому мій батько Міндовг заснував місто на руських землях, зробив його своєю столицею, тим самим кинувши виклик руському князеві. Не знаю, що було на думці у батька, принаймні мене він у свої плани не посвячував, чи хотів він війни, чи сподівався, що князю Данилові, стурбованому появою на його східних кордонах Золотої Орди, буде

не до нього, але війна почалася. І тоді батько зрозумів, що по суті воювати йому просто нічим, тим більше що навіть його власні племінники виступили проти свого дядька. А тут ще могутнє військо Данила. Щоб отримати хоч якусь підтримку хоч від когось, Міндовг і згодився прийняти хрещення від ворогів Данила, німецьких рицарів. Але замість того, щоб допомагати йому у боротьбі з Данилом, тевтонці поспішили розсіпатися по нашій землі, маючи твердий намір там залишитися. Тому мій батько і помирився з Данилом.

– Даниїл, – перебив його Інокентій. – Щось дуже часто сьогодні я чую це ім'я. Чи не дивно це?

– Гадаю, ви ще більше здивуєтесь, Ваша Святосте, коли скажу, що тут я лише через одну причину: мене до вас прислав особисто руський князь Данило Романович.

Почуте збентежило римського єпископа. Він недовірливо подивився на спокійне обличчя юнака і зрозумів, що той не жартує.

– Даниїл? – перепитав він. – А яке ви маєте до нього відношення?

– Мою сестру батько віддав у жони синові руського князя, і я особисто відвіз її у столицю Холм.

– Продовжуйте! – заохотив заінтригований Папа.

– Знаючи, що Міндовг висилає у Рим посольство, Данило написав вам послання і попросив мене передати його вам особисто в руки. Саме тому така пересторога щодо нашої розмови. Князь не хотів, щоб про його послання дізналися

чужі вуха.

– І ви згодилися? – здивувався Інокентій. – Як я розумію, Даниїл не є ні вашим родичем, ні, тим більше, вашим сеньйором. Тоді чому ви згодилися на цю небезпечну місію?

– Ви питаєте, чому я підтримую не батька, а його колишнього ворога? Та тому, що вважаю дії Міндовга неправильними, навіть згубними для мого народу.

– А Даниїл?

– Руський князь встановив на своїх землях порядок. Я впевнений, що князь Данило таке ж зробить і у нас.

– Даниїл – ваш ідеал?

– Я не думаю, що у цьому світі є щось ідеальне, – відповів Воїшелк.

– То ви грецької віри?

– Ні.

– Тоді нашої?

– Ні. Я не хрещений.

Це ще більше здивувало Інокентія.

– Так, незбагненні шляхи Господні, – сказав він. – Послання у вас?

Замість відповіді Воїшелк вийняв з-під поли пергамент, скріплений печаткою на шнурку, і подав папі. Той з цікавістю розглянув зображення на печатці, звичним рухом розламав сургуч. Залишивши Воїшелка без уваги, Інокентій заглибився у читання адресованого йому послання. Він не міг не відзначити вишуканий стиль написаного каліграфіч-

ним почерком листа. Латина далекого писця була бездоганною. Інокентій не знайшов жодної помилки. Зрештою, не до правопису зараз. Руський князь повідомляв римського єпископа про те, що заради великої мети – визволення руських земель від золотоординського іга – він згоден прийняти від Інокентія корону і віддати себе разом з усіма підданими під опіку римського престолу.

Прочитавши послання до кінця, Інокентій відчув, як приємна тепла хвиля заповнює його тіло. Ось вона, мить тріумфу! Дійсно, незбагненні Твої помисли, Господи! Може, так і треба було тоді, сім років тому, зазнати гіркоти поразки, щоб солодшим здавався смак перемоги.

Інокентій відірвав погляд від такого приємного йому тексту і подивився на мовчазного Воїшелка. Королевич стояв спокійний, неначе те, що відбувається, його зовсім не стосується.

– Мені приємно читати ці рядки, – зізнався Папа. – Гадаю, що князь Даниїл розраховував саме на таку мою реакцію. Хочу запитати. Що далі? У листі немає ні слова про відповідь.

– Князь Данило просив переказати на словах, що чекатиме на неї, – повідомив Воїшелк.

– А ви?

– Ми не затримаємося у Римі. Як тільки дозволить погода, ми відправимося у зворотну дорогу.

– Я вас розумію. Ще одне. Хто знає про це послання?

– У Римі лише ми з вами. Девмонд поінформований, що я везу із собою якийсь лист князя Данила Вашій світлості, але про деталі він не здогадується. У Холмі, столиці князя, про нього знають лише наближені.

– Що ж, мудро! – похвалив Папа. – Коли вирішите від'їжджати, я хочу зустрітися з вами знову.

Папа Інокентій вже підняв руку для поцілунку, але вчасно згадав, що цей язичник не зрозуміє цього жесту, тому лише махнув нею. Тим не менше Воїшелк вклонився так, як підказував йому власний розум, і, обернувшись, гордо попрямував до дверей. Коли вони за ним зачинилися, майже одразу з'явився декан Рінальдо Конті.

– Ви чули все? – запитав Папа і, отримавши ствердну відповідь, простягнув листа. – Тоді ознайомтесь із цим.

Він терпляче чекав, коли той прочитає послання до кінця, і, вгадавши момент, поцікавився:

– Якої ви про це думки, монсеньйоре?

– Господь почув наші молитви, – відповів той.

– Так, і тепер справа за нами, грішними. Монсеньйоре, зробіть так, щоб про це послання знало найменше людей. Наразі достатньо лише нас. Це одне. Цю розмову ми продовжимо завтра. А зараз мене чекає меса.

Папа Інокентій підвівся і в супроводі кардинала попрямував до внутрішньої церкви замку Святого Ангела.

Наступного дня нагальні справи не дозволили Папі обговорити з кардиналом Конті цю тему. Заворушення, що ви-

никли у місті за Тибром, несподівано переросли у погроми, які рано чи пізно могли закінчитися кровопролиттям. Папські війська поки що не втручалися у хід подій, але були наготові; агенти Інокентія розчинилися у натовпі, вишукували зачинщиків, бунтарів ловили, саджали у темниці, але їх не меншало. Відчувалося, що усіма подіями у місті керує якась невидима вміла рука. Що це була рука Манфреда – у цьому ніхто не сумнівався, але довести Папа нічого не міг.

Ось у такій обстановці вже під вечір він знову зустрівся у монсеньйором. За вікнами тріщав лютий мороз, який прийшов на зміну вчорашньому снігопаду. Ця обставина дещо заспокоїла Інокентія: невелике задоволення бунтувати на вулицях голодними (як вони самі говорять), та ще й на тріску-чому морозі.

Продовжуючи вчорашню розмову, неначе і не було перерви, Папа сказав:

– Послання Даниїла, хоч і довгоочікуване, все ж поставило нас у непевне становище. Найкраще було б, звичайно, відправити до Рутенії християнське воїнство, коронувати князя і одразу піти на Батия. Ви розумієте, що ми матимемо з цього?

– Так, це було б найбільшою подією після визволення Святої Землі від сарацинів, – згодився декан.

– Більшою, монсеньйоре. Незрівнянно більшою. І на відміну від Святої Землі, Рутенії ми не втратили б. Але... – Папа зітхнув. – Це лише мрії, які, дай Бог, колись, може, здійс-

няться.

– Чому?

– Ви забули, що майже усі рицарі зараз або сидять у темницях Айбека, або чекають в Палестині невідомо чого разом з цим недоумком Людовиком, або, стомлені походом, заливають рани у себе в замках. Тому нині говорити про будь-який похід проти Орди передчасно.

– Тоді що ж, не будемо зараз відповідати на послання Даниїла? – запитав декан.

– А якщо князь знову передумає? Ні, ми не можемо чекати наступного разу. Невідомо, чи він наступить.

– Але і допомогти не можемо.

– А навіщо? Даниїл згоден прийняти корону і очолити похід проти монголів. Ми так і зробимо. Коронуємо князя, а на похід потрібен час, щоб приготуватися. Для нас головне – повернути Рутенію у лоно Риму. Похід – потім.

Кардинал Рінальдо Конті кивнув головою, повністю погоджуючись зі словами єпископа.

– Тому я хочу, щоб ви продумали усі деталі цієї справи.

– Слухаю.

– Скільки вам потрібно часу на це?

– Щоб детально розібратися з ситуацією, продумати усі можливі несподіванки, дайте мені десять днів.

– Тиждень, – швидко відповів Інокентій. – Не забувайте, що нам ще потрібно знайти надійних людей.

На Рим опускалася ще одна ніч.

III

Хитавиця на морі не припинялася протягом усієї подорожі, тому Великий магістр, донесхочу наглядавши, проклинав ту годину, коли вирішив добиратися до Риму водним шляхом, а не сушею. Особливо важкими були останні дні, коли, здавалося, всередині не залишилося нічого, а морська хвороба не відступала. Не дивно, що більшу половину шляху Великий магістр ордену бідних рицарів Христа і храму Соломона Рено де Віш'є провів біля борту галери, не зважаючи на холодну погоду з її штормами і майже невмовкаючим завиванням вітру.

Це була вже літня людина, яка усвідомлювала усю відповідальність, покладену на неї.

Одягнутий Великий магістр був у традиційний для ордену одяг. На теплу зимову куртку, так званий гаубергеон, надіта довга до колін кольчуга, сплетена з невеликих залізних кілець. Кольчуга покривала і голову, але тепер, поза боєм, каптур звисав на спину. Таким чином гаубергеон захищав тіло і від холоду, і від поранення гострими кільцями кольчуги. Поверх кольчуги була дещо коротша за неї лляна біла сутана, підперезана такого ж кольору поясом. На плечі був накинутий білий плащ. На грудях сутани і на лівому плечі плаща виділявся криваво-червоний рівносторонній восьми-конечний хрест.

Ноги Великого Магістра були захищені шкіряними чоботами.

До пояса кріпився довгий дворучний меч.

Зовсім недавно, лише три роки тому, маршал ордену Рено де Віш'є став Великим магістром. Це сталося після того, як під час битви поблизу Дімієтти, через бездарність короля Людовика і зраду Фрідріха, загинув його попередник Гійом де Соннак. Мало того, що братів звинуватили у зраді, він ще змушений був віддати із скарбниці ордену 30 тисяч ліврів на викуп цього нездари. Але життя – надто непередбачувана річ, тому, забувши усі попередні образи, заховавши гординю – найперший смертний гріх – у найдальші лабіринти пам'яті, Великий магістр був з королем франків навіть після того, коли той вирішив залишитися у Святій Землі на невизначений термін. Безглуздість цього рішення була очевидною, але тим не менше де Віш'є тримався короля до кінця. Коли ж навіть Людовик зрозумів, що справа програна і на сьомому хрестовому поході можна ставити хрест, він відправив Великого магістра Рено де Віш'є повідомити цю неприємну новину Римському Папі.

Як здавалося Рено де Віш'є, за місяць подорожі у нього зовсім не залишилося нутрощів.

За спиною Великого магістра почулися кроки, за якими він упізнав маршала Гуго де Жюя.

– Мессір! Ми входимо у гирло Тибру, – повідомив він.

– Слава Всевишньому! – полегшено відказав Великий ма-

гістр. – Ми сходимо на берег одразу ж.

– Так, мессір!

От і закінчується ця жахлива подорож. Але хоч магістр і не любив подорожувати морем, все ж погоджувався, що іншого шляху добратися з Акки до Європи не було. Не сушею ж їхати! Через сплюндрований півстоліття тому Константинополь? І що з того, що тамплієри не брали участі у його захопленні? Коли ненависть і ворожнеча переповнюють твоє ество, і ти бачиш перед собою рицаря, найменше звертаєш увагу на те, який на ньому плащ – білий з червоним хрестом, червоний з білим чи білий з чорним.

На березі на Великого магістра вже чекав невеликий загін рицарів на чолі з командором.

– Хто ви, брате? – запитав Рено де Віш'є, сідаючи на запропонованого йому вороного коня.

– Гійом де Пардо, мессір! – відповів той.

– Ми з вами зустрічалися?

– Саме так. Три роки тому в Мансурі.

– Нагадайте мені.

– Під час штурму міста ви, ще будучи маршалом, отримали звістку про смерть мессіра Гійома де Сонника і, не бажаючи залишати тіло Великого магістра, відправили до місця його загибелі мене.

– Згадав. – Рено де Віш'є натягнув поводи коня, перевірів його і, задоволений з того, що він слухається кожного поруху, зауважив: – Мені здавалося, що у вас було темніше об-

личчя.

– Це була засмага, – пояснив Гійом де Пардо. – Крім того, у тому бою мене поранили. Хвороба висмоктала мою кров і сили.

– Ви хоробрий рицар, брате, і ревний християнин, – похвалив командора Великий магістр.

– В ім'я Бога, мессірі!

– Поїхали!

– Дозвольте запитати, мессірі! – обережно звернувся де Пардо.

– Запитуйте.

– Куди нам їхати?

– У командорство. Не хочу предстати перед понтифіком у такому вигляді.

Де Пардо в знак покори схилив голову. Неначе чекаючи цього, рицарі вишикувалися в колону по двоє, помістивши прибулих всередину, і у такому порядку рушили від берегів Тибру на південь, де край дороги розмістилося одне з командорств ордену. Враховуючи те, що крім десяти рицарів у білих плащах, з ними прибули стільки ж зброєносців і п'ятеро сержантів, загін виявився могутньою бойовою одиницею.

Великий магістр не відпустив від себе командора і наказав їхати поруч. Хоч стояла зима і сніг вкрив землю пухкою периною, Гійом де Пардо підїхав до мессіра з підвітряної сторони.

– Яка тут обстановка? – поцікавився Магістр. – Його

святість уже в Римі?

– Ще в Римі, – уточнив командор, зробивши помітний наголос на першому слові.

– Прошу пояснити.

– Лише чотири місяці тому Його Святість повернувся з вигнання в апостольську столицю. Вірніше, це йому дозволив зробити син Фрідріха Манфред. Дозволив і одразу ж пожалкував про це. Зараз люди Манфреда підбурюють римлян, щоб вигнати єпископа знову. Його Святість зачинився у замку Святого Ангела і чекає на подальший розвиток подій.

«Так, – подумав Великий магістр, – з усього видно, звістка про провал хрестового походу буде не найгіршою звісткою для понтифікату. Тим більше, що похід провалився ще три роки тому».

Він повернув голову до маршала і сказав:

– А я думав, що стану причиною поганого настрою Його Святості.

– Господь послав на землю випробовування, – відповів Гуго де Жюй, – щоб ми стали сильнішими у своїй вірі.

– Якщо я до цього моменту не спішив предстати перед понтифіком, то тепер це і не зовсім доречно. Перечекаємо у командорстві сьогоднішній день, а завтра зранку брат наш де Пардо супроводить нас до апостольської столиці. Що ще сталося такого, про що ми не знаємо, але знати повинні?

– Вчора до Риму прибули рицарі-госпітальєри на чолі з магістром Гійомом де Шатонефом, – повідомив Гійом де

Пардо.

Від несподіванки Рено де Віш'є аж відпустив поводи. Відчувши несподівану свободу, бойовий кінь не знав, що робити, і зупинився.

– Уявляю, як ми виглядатимемо в очах святого отця, коли він почув правду про хрестовий похід зі слів Гійома де Шатонефа.

Він звернувся до командора.

– Святійший отець вже прийняв магістра? – запитав Рено де Віш'є.

– Повинен сьогодні.

– У Рим! – скомандував Великий магістр і негайно повернув коня на північ.

Прокладені ще за перших єпископів дороги були в чудовому стані. Підковані коні, дружно цокаючи бруківкою, за дві години домчали тамплієрів до апостольської столиці. Вже на Апієвій дорозі Великий магістр відчув напругу, що, неначе густий туман, нависла над містом. Невдовзі з'явилися і перші бродяги і жебраки, але у їхніх діях і манері не було тієї покірності і байдужості до всього навкруги, лише б хтось кинув на прожиття. Правда, тамплієрам вони не принесли неприємностей. Поява десятка вершників у білих як сніг плащах з червоними хрестами на них і стількох же в чорних накидках одразу заставила замовкнути усіх і дати їм дорогу. Ось що значить репутація!

Великий магістр не мав ні часу, ні бажання звертати увагу

на це. На чолі невеликого загону він мчав до замку Святого Ангела, що виднівся вдалині.

Чим ближче наближалися до кінцевої мети тамплієри, тим частіше попадалися їм на шляху натовпи людей, не таких мирних, як спочатку. Але грізний вид загону не обіцяв римлянам нічого хорошого, тому до резиденції Папи Римського добралися швидко і без проблем.

Охоронці, побачивши на прибулих плащі тамплієрів, не стали затримувати їх, і загін опинився у внутрішньому дворі замку.

Спішилися. Рено де Віш'є кивнув маршалу: «Пішли!» – і швидкими кроками попрямував до вхідних дверей. Гійом де Пардо з іншими рицарями залишився у дворі.

В довгому коридорі, котрим жваво крокували тамплієри, Великий магістр зустрів кардинала Колонну, свого давнього знайомого. Після традиційних привітань де Віш'є поцікавився, де зараз Святійший отець.

– Зараз Його Святість зайнятий, – повідомив кардинал.

– Скажіть, монсеньйоре, Святійший отець уже прийняв магістра ордену святого Іоанна? – запитав тамплієр.

– Вони зараз чекають на аудієнцію, – почув він приємну для себе новину.

Великий магістр презирнувся з маршалом.

– Ще не все втрачено, – сказав він і, попрощавшись з кардиналом, направився до кабінету понтифіка.

У передній залі біля великого вікна стояли троє госпіталь-

єрів: магістр Гійом де Шатонєф і два лейтенанти. З ними Рено де Віш'є зустрічався ще на Святій Землі. Майже завжди ці зустрічі були неприємними, іноді навіть переходили у ворожість, а то й закінчувалися кровопролиттям. Здавалося, лише під час битви – не війни, а саме битви – рицарі забували про такі стосунки і билися пліч-о-пліч, захищаючи Святий Хрест, своє життя та життя іншого. Стихала битва – і твій недавній побратим, якого ти врятував від неминучої смерті, знову перетворювався у твого заклиного ворога.

Поява Великого магістра конкуруючого ордену стала для головного госпітальєра повною несподіванкою. Він навіть не старався приховати свого невдоволення, лише сухо відповів порухом голови на привітання де Віш'є.

Стали чекати разом.

А за дверима Папа Інокентій IV, не знаючи, що відбувається у сусідньому покої, слухав свого секретаря кардинала Конті, який розповідав про свій план.

– Ми зробимо так, як ви визначили, Ваша Святість: розділимо місію. Оскільки спочатку у будь-якому разі потрібно коронувати Даниїла, а вже потім організовувати хрестовий похід на монголів, найперше відправимо до князя посольство. Наш легат коронує Даниїла, отримає від нього підтвердження того, що він з усією землею повертається в лоно Церкви.

– Ви подумали, хто може виконати цю місію? – запитав Папа Інокентій.

– Брат домініканець Олексій.

– Чому саме він?

– Брат Олексій особисто знайомий з Даниїлом, знає обстановку в Рутенії, адже вже був легатом Вашої Святості. Він декілька років перебував поблизу князя, знає його звички й уподобання.

– Ви забули, що у свій час брата Олексія Даниїл прогнав від себе. Це було. Для руського князя брат Олексій – людина, яка не змогла його переконати у своїй правоті. Те, що Даниїл цього не прагнув, зараз не береться до уваги. А тепер уявіть, що до князя знову з'являється Олексій. Що він подумає про мене? Та лише те, що я не цінюю його. Ні, Олексія Геселона треба кимось замінити. Далі?

– Для того, щоб князь відчув, що ми ставимося до його коронації з усією серйозністю, потрібна відповідна корона, – сказав кардинал.

– Ви викликали ювеліра?

– Він чекає.

– Покличте його.

Рінальдо Конті підійшов до бічних дверей, прочинив їх. В кабінет увійшов особистий ювелір римського єпископа. Це був середнього віку і зросту худий чоловік з рідким волоссям на голові і бороді. Він підійшов до Інокентія і поцілував простягнуту руку.

– От що, Джузеппе! – сказав Папа. – Я хочу, щоб ви виконали для мене термінову роботу.

– Я весь увага, Ваша Святість! – пролепетав ювелір.

– Я хочу, щоб ви виготовили королівську корону.

– Так, Ваша Святість. Можу я знати, кому вона призначена?

– Навіщо? – запитав Папа.

– Щоб знати смаки цього достойного мужа.

– Ні, цього вам знати не обов'язково. А щодо вигляду – то бажаю, щоб вона нагадувала тіару, яку ви виготовили для мене. Але тільки нагадувала.

– Так, Ваша Святість, – вклонився ювелір. – Який термін ви мені даєте?

– Десять днів.

– Але Ваша Святість! – злякано відсахнувся Джузеппе. – Цей термін нереальний. За декаду просто неможливо виконати таку роботу!

– Джузеппе, ви хочете, щоб я у вас розчарувався? – хитро запитав Інокентій IV. – Чи, може, ви бажаєте віддати це замовлення комусь іншому?

Це був заборонений прийом, але він спрацював безпомилково.

– Так, Ваша Святість! Пробачте, я погарячкував.

– Ідіть і одразу приступайте до роботи. Необхідними матеріалами вас забезпечать.

Після цих слів Папа Інокентій IV подав ювеліру руку для цілування, провів поглядом до дверей і лише опісля звернувся до декана.

– Тепер найголовніше – супровід. До Рутенії неблизька дорога. Голодні вовки і розбійники, як говорили литвини. Кому ви доручите охороняти легата?

– Я багато думав над цим питанням, – відповів кардинал.

– І що ви надумали?

– Це повинні бути рицарі, віддані нашій вірі, безжальні до її ворогів і безстрашні у бою. Я знаю таких. Це рицарі ордену святої Марії Тевтонської.

Сказавши це, Конті замовк, чекаючи на реакцію понтифіка. Інокентій не спішив. Йому не здався дивним вибір кардинала. Вибравши серед наймогутніших рицарсько-чернечих орденів Тевтонський, декан, безумовно, намагався догодити йому, римському єпископу, адже Інокентій симпатизував цим рицарям і покладав на них великі сподівання. Колись справа заледве не закінчилася його вступом в ряди Тевтонського ордену, але з об'єктивних причин цього не сталося. Все ж кардинал Сінібальдо Фієскі зробив усе можливе, щоб два близькі ордени – Тевтонський та мечоносців – об'єдналися, тим самим збільшивши свою міць. Правда, тоді ж сталася подія, яка повністю перекреслила плани Святого престолу поширити свій вплив на руські землі. Молодий князь Даниїл (так, той самий, прихильності якого добивається вселенський єпископ), невдоволений тим, що мазовецький князь Конрад віддав об'єднаному ордену місто Дорогичин, зібрав велике військо і наголову розбив найдобріших рицарів – тевтонців та мечоносців і полонив магістра Бруно.

Відтоді рицарі-тевтонці відвернули свої погляди від східно-руських земель і направили експансію на північ. Через чотири роки після Дорогичина просування Тевтонського ордену на слов'янські землі остаточно припинилося.

– Не підійде, – сказав Інокентій.

– Чому, Ваша Святосте? – З усього видно, декан не чекав від Папи такого.

– Я, як і ви, монсеньйоре, вважаю рицарів ордену найревнішими послідовниками віри на східних теренах, – говорив Папа. – Але я не думаю, що Даниїл забув про Дорогичин, коли зійшовся з ними у герці і розбив. Припускаю, що князь, можливо, й не покаже, що незадоволений появою білих плащів з чорним хрестом на своїй землі, але його оточення, впевнений, сприйме тевтонців вороже. Ні, я не хочу ризикувати. Запропонуйте когось іншого.

– Тоді, Ваша святосте, рицарі ордену святого Іоанна Єрусалимського. Зараз магістр ордену з двома рицарями чекає вашої аудієнції. Гадаю, що ми зможемо їм довірити цю місію.

– Нехай вони увійдуть! – розпорядився Інокентій.

Рінальдо Конті вдарив у долоні. Миттю двері відчинилися, і з'явився монах.

– Перекажіть тим, хто чекає за дверима, що Святійший отець запрошує їх до себе, – сказав кардинал.

Коли великі вхідні двері розчинилися навстіж, Папа Інокентій IV побачив таке, що заставило його аж підвести з-за столу. До нього наближалися два великих магістри ворогую-

чих орденів. Лише тепер Папа помітив, що вони дуже схожі – Рено де Віш'є і Гійом де Шатонеф. Здавалося, єдине, що їх роз'єднувало, були різного кольору плащі.

Вони йшли гордо, чітко карбуючи кроки плитками кабінету. І тамплієр, і госпітальєр одночасно зупинилися і опустилися на коліно.

– Встаньте, мої вірні слуги! – озвався Інокентій, оговтавшись від потрясіння. – Що заставило вас з'явитися тут одночасно?

Рено де Віш'є поривався сказати першим, але вчасно спохватився. Новина, з якою він і магістр іоаннітів прибули до Риму, не була приємною, та й новиною для понтифіка також не була. Крім того, де Віш'є не боявся, що Гійом де Шатонеф спробує сказати про тамплієрів щось погане чи очорнити їх в присутності самого Великого магістра.

– Ваша Святосте! – почав він. – Хоч ми з братом Гійомом де Шатонефом прибули з однаковою новиною, все ж брат добрався до Апостольського престолу першим, тому я поступаю перед ним правом.

– Це благородно, – похвалив Папа. – Брате, я слухаю вас! Гійом де Шатонеф спочатку подивився на тамплієра, потім перевів погляд на понтифіка. Він вже зрозумів, що Великий магістр вибив з його рук найголовніший козир.

– Ваша Святосте, – мовив він. – Ми з братом де Віш'є принесли вам недобру новину. Християнському воїнству не вдалося відбити у сарацинів Господній Гроб. Його величність

Людовик вважає, що подальше перебування на Святій Землі недоречно. Він вважає за доцільне повернутися до Європи і одразу ж почати підготовку до нового походу. На цей раз Його величність збере усіх найкращих рицарів з усієї Європи.

– Це добре, що у християнського короля залишилася надія і бажання визволити Святе місто, – промовив Інокентій. – Брате Рено, ви, гадаю, розділяєте впевненість брата Гійома де Шатонефа?

– Так, Ваша Святосте, – відповів де Віш'є. – Побожності Його Величності Людовика може позаздрити будь-хто, за винятком Вашої Святості, звичайно. Але якби у Його Величності на додачу його побожності була хоча б третина до бойового таланту – не потрібно було б починати новий похід.

– А може, Господь призначив Людовику бути святим і прославити Його у молитвах, а не на полі бою? – запитав Інокентій. – Хіба ми, грішні, зможемо збагнути Його промисел? Ви мене нічим не здивували. Про рішення короля Людовика я знаю. Мало того, я його очікував уже давно, дивно лише, що він так довго тягнув.

Інокентій замовк, схвилюваний думкою, яка щойно спала йому. Він уважно подивився на обох магістрів і запитав:

– Хто з вас може виконати моє завдання?

Наперед виступив Гійом де Шатонеф.

– Ваша святосте! – сказав він. – Рицарі ордену святого Іоанна Єрусалимського готові це зробити.

– Мені потрібно з десятків рицарів, яким я хочу доручити

поїхати за людиною до монастиря Святого Павла у Мессіні і супроводити її сюди.

– Необхідні Вашій Святості люди через годину будуть тут, – уклонився госпітальєр. – Дозвольте, я віддам необхідні розпорядження?

– Ваша Святосте! – озвався Рено де Віш'є, який до цього часу мовчав. – Дозвольте? Не варто братові Гійому де Шатонефу затрудняти себе. Достойний брат Гійом де Пардо зараз на чолі десяти братів чекає за стінами замку і готовий негайно відправитися за першим же вашим наказом.

Інокентій IV хижо подивився на Великого магістра, який ледь утримав посмішку. Він зрозумів, що храмовники в черговий раз обійшли госпітальєрів.

– Брате магістре, я ніколи не сумнівався у вашій відданості мені, рівно як у відданості усіх братів, – мовив Папа до Гійома де Шатонефа. – Я завжди пам'ятаю про це. Але брат Рено правий. Не варто турбувати інших братів, якщо хтось уже готовий виконати завдання. Адже робимо ми спільну справу. Я вам дякую. Брате Рено, я хочу бачити цього достойного рицаря.

– Так, Ваша Святосте, – схилив голову Великий Магістр. – Гійом де Пардо буде у вас через п'ять хвилин.

– Я чекаю.

Кардинал Конті став поруч Папи.

– Панове, аудієнція закінчена, – сказав він.

Обидва магістри вклонилися і покинули кабінет.

– Монастир Святого Павла? – перепитав кардинал, коли вони залишилися удвох.

– Так. Це я повертаюся до нашої розмови. Олексія Гесенна потрібно кимось замінити.

– А до чого тут Мессіна?

– Абатом бенедиктинського монастиря там брат Опізо.

– Ви вважаєте...

– Я вважаю, що брат Опізо – саме та людина, яка мені потрібна.

– Абат Опізо? – перепитав декан. – Пробачте, Ваша Святосте, але мене здивувало ваше рішення. Абат Опізо не дипломат.

– Мені це відомо, але брат Опізо одного разу зробив мені послугу, і я вважаю, що зможу довіритися йому ще раз, – відповів Папа.

– Все у руках Божих, – схилив голову кардинал. – Але чому тамплієри?

– Я не сумніваюся в можливостях іоаннітів, як і тевтонців, але для досягнення мети мені потрібні пронири. А храмовники Великого магістра саме такими і є. Зрештою, я повторюся, але робимо ми спільну справу. І якщо між служителями Христа є суперництво, то воно лише допоможе усім нам.

У цей час у кабінет понтифіка увійшов рицар. Це була вже зріла людина, яка багато зазнала на своєму шляху. Про перенесені тривоги і незгоди говорило посріблене волосся, хоч на вигляд рицареві було не більше тридцяти. З його хо-

ди і манери триматися Папа Інокентій IV зробив висновок, що перед ним саме рицар, а не монах ордену бідних рицарів Христа і Храму Соломона.

IV

Римська імперія, яка наводила жак на увесь тодішній світ, володіння якої простяглися від гір Шотландії аж до гір Лівану, свого часу породила на своїх теренах релігію, що стала причиною її занепаду і, зрештою, падіння. На колишніх територіях колись могутньої єдиної імперії виникали і зникали держави, деякі – звичайні одноденки, інші протрималися довше, але досягти колишніх величі і могуті не зміг ніхто.

Феодална роздробленість, що охопила усю Європу і була причиною незліченних негараздів і поразок, не оминула й Італію. Це відчув на собі рицар ордену тамплієрів Гійом де Пардо, мандруючи на чолі десяти воїнів і стількох же зброєносців з Риму до Сицилії, на виконання доручення Папи Римського. Знадобилося дев'ять днів, щоб, долаючи різноманітні перешкоди, а то й звичайну ворожість місцевих правителів, подолати цю відстань. Ще півдня вони втратили, чекаючи на судно, щоб переправитися через протоку, хоч сицилійський берег виднівся вдалині і був зовсім поруч. І ще година знадобилася, щоб добратися до монастиря Святого Павла. За переказами, його побудували на тому місці, де зійшов на берег апостол Павло під час своєї поїздки до Риму. Правда це чи ні, ніхто сказати не міг. Зрештою, ніхто і не старався ні підтвердити, ні спростувати це. Монастир, обнесений високою кам'яною стіною, розташувався осторонь мі-

ста Мессіні і був повністю незалежний від його господаря. Він належав до бенедиктинського ордену, відомого своїми суворими правилами, тому монахи користувалися повагою і авторитетом у населення.

Так у понеділок 23 лютого 1254 року у перший день Великого посту рицар-тамплієр Гійом де Пардо стукав у почорнілі від часу дубові ворота монастиря Святого Павла у Мессіні. Стукати довелося довго, ніхто не підходив до воріт і не цікавився, кого це приніс нечистий у такий день.

Декілька разів гримнувши у ворота руків'ям короткого меча, Гійом де Пардо повернувся до рицарів, що спокійно спостерігали за діями командора.

– Не вистачало ще, щоб проникнути у цю святу обитель, брати її штурмом! – сказав він.

– Це Боже місце, на яке зійшла благодать Господа нашого! – почувся з-за воріт чийсь низький голос. – Негоже ревнителю віри Христової грішити думками про насилля.

Після цих слів загрімili засови, і хвіртка у брамі прочинилася. У проході стояв літній монах могутньої статури у поношеній чорній сутані, підперезаній звичайною мотузкою. Незважаючи на зиму, на монахові більше нічого не було, не рахуючи шкіряних сандалів, але вони не дуже зігрівали.

– Мені дивно, що ревнителі Христової віри змушують монахів переривати месу, – сказав він.

– Повірте, за інших обставин ми ніколи не вчинили б такого, – спробував виправдатись тамплієр. – У мене із собою

послання Святійшого отця до абата Опізо.

Почувши таке, монах знітився, сховався за хвірткою, чим здивував рицарів, але одразу заgrimів засов, і ворота відчинилися навстіж.

Тамплієри вїхали на засніжене подвір'я монастиря.

– Де абат? – запитав де Пардо, спішившись.

– Абат відправляє месу, – повідомив монах. – Якщо вам не спішно, почекайте її закінчення.

– Нам спішно, але ми почекаємо, – відповів командор.

– Тоді прошу пройти за мною у трапезну і там почекати настоятеля.

Рицарі залишили коней на зброєносців і попрямували за монахом всередину приземистої будівлі, що служила трапезною.

Сьогодні, у перший день посту, тут було порожньо і порівняно тепло.

– Прошу почекати тут, – сказав монах і показав на лави обабіч довгого столу.

Сказав і зник, залишивши рицарів самих.

– Що ж, розміщуйтесь, – махнув рукою де Пардо і першим сів край столу.

Він звичним рухом зняв з голови кольчугу і подивився на рицарів, яких з повним правом міг називати своїми. Минуло три роки відтоді, як він прийняв командорство. Це сталося після того, як під час штурму воїнами султана Муаззама Туран-шаха Мансурі у боротьбі за знамено наклав голо-

вою тодішній командор Нуаро. Тоді він, двадцятисемирічний рицар, коли, здавалося, перемога остаточно покинула їх, зумів підняти чорно-біле знамено ордену. Побачивши, що «босеан» знову замаяв над полем бою, до нього потягнулися всілілі тамплієри. Їх було десятеро. Вже пізніше, коли його, пораненого у плече сарацинською стрілою, винесли на собі рицарі і відправили на лікування в Акру, після одужання Гійом де Пардо знову з'явився перед капітулом ордену і несподівано для самого себе був призначений командором саме тих десяти рицарів-монахів, з якими бився тоді біля Мансури. Хоч за єдиним винятком усі рицарі були старші від нього за віком і титулами, вони беззаперечно прийняли цей вибір.

Ось найближче до нього сидить граф Роже де Обер. Найстарший серед рицарів, він з повним правом міг претендувати на командорство. Міг, але з готовністю прийняв рішення капітулу. Командор міг у будь-який момент звернутися за порадою до графа де Обера і завжди отримував допомогу. Такої ж готовності допомогти йому і слухатись Гійом де Пардо чекав і від Етьєна де Гімора, Роберта Фуньє, шевальє Гвідо де Артуа, Бернара Рідфора, П'єра де Мореля. Лише Жак Роне був молодший за свого командора. Усі вони були франками, як і Гійом де Пардо. Едуард Бомон народився в Англії, але як потрапив сюди, командор не знав. Уго делла Барбо був італійцем і походив з Беневенто. Усі вони вступили до ордену вже давно, тільки ставши рицарями, а Роберт

Фуньє став ним уже тут.

За приписами статуту ордену сиділи мовчки, хоч у такому вузькому колі не так суворо дотримувалися цього. Звичкою (і обов'язком) для тамплієрів стала молитва, якщо поруч відбувається відправа, а самі вони не мають можливості бути присутніми на ній.

Так у мовчазній молитві вони не помітили, як двері трапезної відчинилися. У приміщення увійшов літній монах, напевне, сам настоятель. Визначити, що це сам абат, було неможливо, принаймні він нічим не відрізнявся від монаха, що зустрів їх біля брами: така ж поношена чорна сутана, підперезана мотузкою, сандалі. Навіть виголений на голові круг – тонзура – була такою ж, як і в інших монахів.

– Пробачте, що ми не можемо прийняти вас, як належне, – з порога почав він. – У перший день посту сюди ніхто не заходить, а дехто з братів не бере в рот навіть води, хоч свята Церква і не вимагає такої жертви.

– Повірте, падре, єдине, про що ми шкодуємо, це про те, що запізнилися на відправу, – підвівся зі свого місця де Пардо.

– Що привело вас у нашу скромну обитель? – поцікавився абат, зупинившись перед командором.

Гійом де Пардо мовчки вийняв з торбинки на поясі довгий скручений пергамент і подав настоятелю.

– Про це ви дізнаєтесь звідси.

Абат Опізо недовіжливо подивився на печатку, впізнав

відтиск Папи Інокентія IV, розгорнув документ і заглибився у читання.

Він дочитав до кінця, подивився на дату і особистий підпис Папи, знову скрутив пергамент.

– Святійший отець не пише, навіщо я йому потрібен, – сказав він. – Вам нічого про це не відомо?

– Наше завдання – забезпечити вашу подорож до апостольського престолу, – повідомив командор.

– Зрозуміло. Коли ми можемо вирушати?

– Негайно, – відповів де Пардо.

– Мені потрібен якийсь час, щоб зібратися і владнати справи, – повідомив Опізо. – Гадаю, що до вечора я буду готовий.

– Тоді не варто спішити. На ніч недоцільно вирушати в дорогу. Найкраще це зробити завтра зранку.

– Що ж, нехай буде так. Брат Бартоломео покаже вам ваші келії.

Абат Опізо схилив голову.

Зрозумівши, що розмова закінчена, командор на знак поваги також поклонився.

...Нічне небо ще не встигло посіріти, як ворота монастиря Святого Павла відчинилися і випустили два десятки вершників. На землю тихо, неначе боячись розбудити її, ще сонну, падав великий лапатий сніг. Того року зима взагалі була багатосніжною і морозною, і все ж не такою лютою, як століття тому, коли, за переказами, замерзло Руське море.

Хоч цьогорічній зимі далеко до цього, командор де Пардо порекомендував падре Опізо одягнутися тепліше. Зрештою, абат і без нагадування з'явився перед тамплієрами у довгому овечому кожусі. Він легко скочив на запропонованого коня, натягнув віжки.

– Поїхали! – сказав він.

Гійом де Пардо вислав наперед Фуньє і Бомона разом з трьома зброєносцями, щоб розвідати дорогу і повідомити власника судна, що переправляв їх сюди, про своє наближення, а сам на чолі невеликої колони неспішно рушив слідом.

Поволі розвиднювалося. Десь там, на сході, куди вони їхали, затягнуте низькими сніжними хмарами, несміливо засіріло небо. Сонце ще не зійшло, невідомо, чи взагалі вигляне воно сьогодні з-за хмар, але нічна темрява остаточно втрачала силу.

Абат Опізо їхав ближче до голови колони, весь час пориваючись заговорити з мовчазним командором тамплієрів, про яких він багато чув, але так вийшло, що зустрічатися раніше не доводилося, але оцінивши ситуацію, відмовився від цього. Від монастиря до порту зовсім небагато їхати, дороги вистачить лише на початок розмови. Нічого, він надолужить своє після переправи, дорогою до Риму.

Порт міста поволі прокидався. Вантажники вже встигли поснідати нехитрими харчами і першими взяли за залишену вчора роботу. То тут, то там чулися голосні команди і звичні погуки.

Тамплієри вїхали на територію порту і попрямували до причалу, де їх мало чекати судно.

Саме тут де Пардо і помітив зброєносця, котрий щосили біг назустріч.

– Сір! – випалив той. – Прошу вас, покваптесь!

Для такого знехтування правилами статуту, що дозволив собі цей слуга, повинні бути серйозні причини, отож командор поцікавився:

– Що сталося, Джованні?

– Поспішайте! Може, ще встигнете. Мій пан Бомон добирає власника судна, – пролепетав зброєносець і додав ще раз: – Поспішайте!

Гійом де Пардо пришпорив коня і поскакав по замерзлій землі туди, куди показував Джованні і звідки чулися крики.

Картина, що відкрилася перед зором тамплієрів, переконала Гійома, що служба мав серйозні підстави занепокоїтись. До стіни будинку притулився миршавий в'юнкий чоловічок, у якому всі упізнали хазяїна орендованого судна, а перед ним стояв громило Бомон і напивав на нього. У руках тамплієра блиснуло лезо меча. Його гострий кінець торкався горлянки нещасного.

Поруч стояв Фуньє і спокійно, неначе не відбувалося нічого незвичайного, спостерігав за тим, що відбувалося.

– Що сталося, Едуарде? – поцікавився де Пардо.

Побачивши командора, бідолашний хазяїн смикнувся до нього, але вістря меча глибше увійшло у шкіру. З'явилася

кров.

– Сір! Врятуйте мене! – благав він.

– Едуарде, прошу пояснити! – наполягав командор.

– Це поріддя диявола вночі відправив до Генуї корабель, яким ми мали переправитися через протоку! – гаркнув англієць. – Та за таке я намотаю твої кишки на шию і заставлю з'їсти власну печінку!

Видно, попереднє спілкування з розлюченим тамплієром було дуже емоційним, бо сицилієць повірив одразу.

– Пане, пощадіть мене! – благав він, все ще пориваючись до де Пардо.

– Хто тобі наказав вивести судно з порту? – запитав Гійом, вже зрозумівши, що з переправою через протоку доведеться зачекати.

– Ніхто, – пролепетав власник судна. – Це я винен. Нечистий поплутав. – Він спробував перехреститися, але цьому завадив меч Бомона. – Пробачте, але все це кляті гроші. Як тільки ви вчора від'їхали, у порт увійшло генуезьке судно, що прямувало з Кіпру. З його вигляду було видно, що воно натерпілося у морській подорожі і далі не попливе. До мене підійшов купець і сказав, що йому конче потрібно відправити східні прянощі до Генуї. Пане, скажіть цьому достойному рицарю, щоб він забрав свого меча. Я дуже боюся, що він не стримає свого гніву.

– І правильно робиш, що боїшся! – проревів Бомон.

– Едуарде! – звернувся до Бомона командор. – Забери ме-

ча.

Англієць знехотя опустил меч.

– Що було далі? – запитав де Пардо. – Повір, нам просто кортить дослухати твою розповідь до кінця.

– Я не обманюю вас, – виправдовувався судновласник. – Купець дуже мене просив, бідкався, що через поломку судна не встигне доставити товар.

– І ти пожалів бідолашного генуезця, – промовив де Пардо. – Але ж ти знав, що ми замовили твоє судно на сьогодні!

– Знав, пане, звичайно, знав. Але я думав, що нічого не станеться, коли моє судно допоможе тим, хто зазнав аварії, а сам я до вашої появи знайду інше.

– Знайшов?

– Не встиг. Приїхав достойний рицар і...

– Можеш не продовжувати, – зупинив його Гійом. – І де це бідне розбите генуезьке судно? Щось я не бачу, щоб на воді плавали розірвані вітрила і зламані щогли?

– Генуезці не хотіли залишатися тут, і як тільки мій корабель відплив, вони також покинули порт. Купець говорив, що їм потрібно стати на ремонт, але вони не хочуть цього робити в Королівстві Обох Сицилій.

Гійом де Пардо пильно подивився на замовклого власника судна.

– Ти знаєш, у чому твоя проблема? – запитав він. – Твоя проблема у тому, що я не вірю жодному твоєму слову. А як-що я комусь не вірю, це для нього погано закінчується. Пад-

ре! – звернувся командор до абата, який мовчки спостерігав за усією розмовою. – Висповідайте цю грішну душу перед смертю, бо вже сьогодні вона предстане перед Богом.

Абат Опізо здивовано подивився на де Пардо і з серйозного виразу його обличчя зрозумів, що той не жартує.

Зрештою, це дійшло і до власника судна. Він не на жарт перелякався і вмиль гупнувся на коліна.

– Прошу, не вбивайте! – проскімлив він. – Бачить Бог, я не винен!

– Хто це був? – допитувався тамплієр.

– Я їх не знаю. Вони зійшли на берег одразу ж після вас. Коли ви поїхали до монастиря, вони підійшли до мене і запитали, скільки ви мені заплатили. Я не хотів говорити, але один з них, з вигляду благородний рицар, хоч і мав неприємне лице і права повіка у нього постійно тремтіла, сказав мені, що заплатить втричі більше, якщо моє судно негайно покине порт.

– Достатньо! – зупинив потік слів Гійом. – Едуарде, заберіть у цього мішка з лайном наші гроші і ці срібняки Юди. Але не калічите. А тобі, негіднику, я рекомендую все ж таки висповідатися. Смерть відкладається, але на душі полегшає.

Він обернувся до Роже де Обера.

– Графе! – сказав командор. – Тремтяча повіка!

Той кивнув головою. Звичайно, він згадав той епізод поблизу Дамієтти, коли невеликий загін тамплієрів і госпітальєрів потрапив у засідку переважаючих сил сарацинів. З трид-

цяти храмовників після підходу підмоги вціліли лише Гійом де Пардо і граф де Обер, а з чотирнадцяти іоаннітів лише шевальє Руєрг. Характерною рисою мужнього воїна було сіпання правої повіки. Як він сам пояснював тамплієрам, це тремтіння у нього – наслідок невдалого турніру у Невері, коли він, ще не будучи рицарем ордену вершників госпітальєра святого Іоанна Єрусалимського, більшу частину свого часу проводив у безглузвих змаганнях. Тоді, біля Демієтти, мужність шевальє врятувала їх. Що ж, війна закінчилася, і колишні союзники знову стали ворогами.

– Ви знаєте, хто це був? – запитав абат Опізо де Пардо.

Той лише кивнув головою.

– Хто? – допитувався настоятель.

– Цього, падре, вам знати не варто, – ухилився від прямої відповіді командор. – Повірте, ми не хочемо розчаровувати вас.

– У чому? – не зрозумів бенедиктинець.

– У твердості християнської віри.

Така відповідь заінтригувала Опізо, але він зрозумів, що дізнатися щось у мовчазних тамплієрів йому навряд чи вдасться. Натомість він сказав:

– Не розумію вашої тривоги, брате. Невже так важливо переправитися до Реджо саме зараз? Це можна зробити і пізніше. Навіть завтра.

– Ми обмежені часом, – пояснив де Пардо. – Зранку двадцять шостого лютого ви повинні чекати прийому Святій-

шого отця. Я не люблю наздоганяти згаяний час. З цих перегонів нічого доброго не вийде.

Тим часом Едуард Бомон задоволено крикнув і підкинув на долоні чималенький шкіряний мішечок, у якому дзенькнули монети.

– Ось вони, сір! Тридцять срібняків продажного Юди!

– Та бачу, їх там більше, – відповів командор. – Едуарде! Разом з Етьеном відправляйтеся і знайдіть судно. Лише до Реджо. На всю суму. Гадаю, що вона не залишить байдужим хоч якого судновласника.

Бомон разом з де Грімором залишили коней зброєносцям і подалися до найближчого судна, яке, прив'язане до масивного стовпа, хиталося на хвилях.

– Геть з моїх очей! – гримнув Гійом де Пардо на оторопілого судновласника, який усвідомив нарешті, що життя йому подарували, правда, одночасно забравши усі гроші. – І постарайся більше на них не потрапляти. А то іншим разом я не буду таким поблажливим.

Власник, ще не вірячи своїм вухам і боячись, що грізні тамплієри передумують, обернувся, щоб зникнути у першому ж провулку, але отримав копняка, гепнувся у брудний сніг, чим викликав дружний сміх зброєносців.

– Брате Гійом! – озвався абат Опізо. – Дозвольте вас запитати.

– Звичайно, падре! – з готовністю відповів командор. – Ви хочете запитати, чи виконав би я свою погрозу?

– Ви читаете мої думки, брате Гійом, – здивувався Опізо. – То як?

– Виконав би.

– Дивно. А як же обітниця ордену не кривдити християнську душу? Адже ви навіть відмовилися від участі у штурмі Константинополя, хоча там були схизматики, а тут же людина, що вірить так само, як і ви!

– А користі з того, що цей негідник впевнений, що Дух Святий сходить не лише від Отця, але й від Сина? – відказав де Пардо. – Це йому не завадило зрадити нас такому ж вірному ревнителю віри. А це, падре, набагато гірше.

Абат Опізо не став сперечатися з командором тамплієрів, хоч і мав щодо цього свою думку, тим більше, що в цей момент повернулися Бомон з де Грімором. Шкіряного мішечка у руках англійця не було, зате його заросле обличчя світилося від задоволення.

– Що у тебе, Едуарде? – запитав де Гійом.

– Сір! Корабель готовий переправити нас через протоку негайно, – відповів Бомон.

– Чудово, Едуарде! – похвалив рицаря командор. – Поспішімо ж, а то знову, не доведи Господи, з'явиться якийсь потріпаний корабель з товаром, якого потрібно буде рятувати.

Власник найнятого Бомоном судна виявився бородатим чоловіком могутньої статури у добротному зимовому одязі і був з Венеції. Сума, отримана ним за таку незначну роботу, враз заставила його демонструвати саму люб'язність і ба-

жання якнайбільше догодити таким щедрим клієнтам.

— Я щасливий бути корисним таким шановним панам, — розплився він в усмішці.

— Коли ми можемо відплисти? — запитав де Пардо.

— Як тільки шановні пани зійдуть на мій корабель.

— Тоді почнемо одразу ж, — сказав командор і спішився.

До нього підбіг його зброєносець і притримав коня за вуздечку. Зіскочили з коней й інші рицарі. Їхні служки одразу ж взялися за роботу.

Абат Опізо також спішився. Він задоволено спостерігав за злагодженою роботою зброєносців. Вони сміливо переводили коней трапом і прив'язували до довгого бруса посередині палуби. Навчені, звиклі до подібних подорожей коні були спокійні і не проявляли ніякого занепокоєння. Вже через годину капітан судна віддав швартові.

Зрештою, переправа через протоку тривала менше, ніж саме вантаження, і невдовзі судно входило у порт Реджо. Одразу ж із причалу подорожні відправилися далі. Командор де Пардо мав намір прибути до Папи вчасно, тому не хотів втрачати жодної хвилини. Увесь шлях він розбив на дев'ять денних переходів ще дорогою сюди. Принаймні першу ніч командор хотів переночувати в Тропеа, а це добрих сорок льє.

Зрештою, абат Опізо зробив висновок, що Папа Інокентій не помилився, доручивши цю відповідальну місію Гійо-му де Пардо. Мало того, що загін за день встигав проскака-

ти наперед визначений шлях. Вже під час першої ж ночівлі падре зрозумів, чому тамплієри спішили саме сюди: дорогою до Мессіни де Пардо домовився про нічліг у конкретному дворі, і на подорожніх чекали постіль і їжа.

Після трьох вдалив денних переходів абат Опізо переконав себе, що у такого організатора, як де Пардо, усе передбачено, їхня подорож закінчиться вчасно, без ускладнень, і єдиними неприємностями будуть відсиджені сідниці і ниюча спина у незвичного до таких переходів монаха.

Неприємність трапилася саме там, де її найменше чекали. Всі попередні дні тамплієри зупинялися у сицилійських містах, а цього разу на їхньому шляху виникло місто Беневенто. Невідомо яким чином воно, оточене звідусіль Королівством Обох Сицилій, далеко від Риму, змогло встояти перед могутнім сусідом і, хоч номінально, все ж зберегло відданість Папі Римському. Хоч Беневенто лежало дещо осторонь шляху (легше було проїхати через Неаполь чи Капую), Гійом де Пардо спеціально заїхав сюди. Тут була батьківщина Уго делла Барбо, й італієць переконав командора у доцільності заночувати саме тут. Зрештою Гійом згодився. Їхній невеликий загін випереджав графік, тому переживати, що вони вчасно не приїдуть до Риму, не варто.

Ніч у таверні пройшла спокійно, як і попередні. Зранку, нашвидкуруч скоромно поснідавши, подорожні покинули межі міста. Дорога пролягла засніженими полями, лише де-не-де зустрічалися невеликі ліски. Саме в одному такому

лісі загін і потрапив у засідку. З обох боків дороги з-за дерев з'явилися озброєні, одягнуті у поношений одяг люди і оточили рицарів. Нападників було більше п'ятдесяти, з першого разу командор точніше порахувати не міг. Озброєнням розбійники, як і одягом, також не могли похвалитися – лише довгі списи, у декого в руках блищали леза коротких мечів.

Тамплієри насамперед були рицарями, що стали монахами, а не навпаки, і до подібних ситуацій були готові завжди. Тому вони миттю згрупувалися, і бойовий клич тамплієрів «босеан» тут виявився зайвим. Зрештою, храмовники ніколи не застосовували його у подібних ситуаціях – це була команда для бою з невірними, сарацинами.

– Рідфор! Шевальє! Ви охороняєте падре! – тільки і встиг крикнути де Пардо і, вийнявши з піхов довгого меча, кинувся на групу розбійників, що опинилися найближче до нього.

Його кінь, звиклий до подібних битв, збив грудьми першого розбійника і з усієї сили опустився на вже поверженого передніми ногами. Почувся тріск продавленої грудної клітки. Його почув де Пардо, наносячи у той час смертельний удар наступному ворогу. Той устиг прикритися невеликим круглим щитом, на вигляд надійним, але могутній удар мечем розкрояв прикриття навпіл, і щит впав на землю разом з відрубаною по лікоть лівою рукою. Поранений розбійник від болю дико заволав, і його крик потонув в інших криках і дзенькоті зброї.

Хоч на одного рицаря-тамплієра і припадало п'ятеро роз-

бійників, враховуючи зброєносців, перевага нападників не була вже такою очевидною, і великої загрози для загону не становила. Ненавчені веденню бою розбійники були приречені. З власного досвіду Гійом знав, що ватажки розбійників уникають нападати на рицарів орденів, а на добре озброєний загін і поготів.

Тим часом нападники спробували застосувати коронний для всіх розбійників прийом: довгим гаком зачепили за лати П'єра де Мореля і намагалися скинути його з коня. Цей прийом був дійовим, але лише тоді, коли рицар подорожував сам. Тут же держак гака розломився від удару де Артуа, а Жак прикінчив і двох «вояків», що вчинили цю спробу.

Успіх подібних засад був у несподіванці і чисельній перевазі. І те, й інше в розбійників було, але супротивник виявився не таким слабким, як здавалося спершу. Тому розбійники швидко зрозуміли, що битва програна і що єдиним шансом на порятунок є якнайшвидше відступити. Що вони й зробили, залишивши на закривавленому снігу зо два десятки порубаних тіл – мертвих і поранених.

– Втрати?

Це було перше, чим поцікавився Гійом де Пардо після завершення бою.

Втрат не було, лише у зброєносця Едуарда Бомона виявилася глибока рана у лівому плечі.

– Нічого, – заспокоїв усіх Бомон. – Це не смертельно. Швидше рицарем стане.

Незважаючи на нестерпний біль, Джузеппе спробував усміхнутися на такий незграбний, але все ж комплімент рицаря.

Інших поранених не було.

Абат Опізо тим часом зіскочив з коня.

– Ви куди, падре? – запитав командир.

– Може, серед цих нещасних є умираючі, – просто відповів абат. – Мій обов’язок їх висповідати.

З цими словами він підійшов до першого пораненого. Про його важкий стан говорив уламок списа у животі.

До Гійома підїхав Роже де Обер. Командор помітив у нього на грудях кров.

– Поранений? – запитав він.

– Це не моя кров, – заспокоїв граф. – Слухай, Гійоме, тобі нічого не видається дивним у цьому нападі?

– Видається.

– Що?

– Сам напад, – відповів командор. – Це ж треба бути абсолютним ідіотом, щоб майже голіруч напасти на загін рицарів!

– Або їм ду-уже добре заплатили, – згодився де Обер.

– Запитаємо?

– Звичайно. Залишимо умираючих падре, а самі займемося не такими безнадійними. Ось хоча б моїм «похресником».

Гійом показав на притихлого однорукого розбійника, який вже встиг перев’язати рану.

Поруч абат читав якусь молитву над тілом задавленого конем його товариша.

Гійом і Роже спішилися і підійшли до пораненого. Від їхнього виду у того одразу почалася гикавка.

– Попереджаю одразу: не брехати! – без вступу почав де Обер. – Неправду відчую зразу. Скажеш все, як було – будеш жити далі хоча б із однією рукою. Ні – втратиш і другу. Зрозумів?

Від такої перспективи у нещасного гикавка пропала.

– Зрозумів, – побачив де Обер. – Хто ватажок?

– Одновухий Карло, – відказав поранений.

– Де він?

– Його з нами не було.

– Послав своїх людей на смерть, а сам дивився з-за дерев?

Хто наказав напасти на нас?

– Він і наказав.

– Ну, це я знаю. Хто була та людина, що приходила до Одновухого Карло? – запитав Роже.

Почувши від рицаря таке, про що той знати не мав, розбійник знов почав гикати.

– Я н-не бачив його раніше... – вичавив він із себе.

– Як він виглядав?

– Нормально... виг-глядав.

– Хто це був: розбійник, міщанин?... Хто?

– Не р-розбійник. І не міщанин. Цілком благородний сеньйор. Приїхав учора ввечері на коні, одразу зайшов до

Карло. Вони довго про щось говорили, а потім він поїхав.

– Прикмети ти якісь запам'ятав? – запитав Гійом.

– Не було прик...мет. Кажу ж, благородний сеньйор. От тільки обличчя у нього весь час сіпалося.

Тамплієри переглянулися.

– Що ви повинні були зробити з падре? – поцікавився Роже.

– Монах за будь-яку ціну повинен залишитися живим, – була відповідь.

Розпитування цілком задовольнило рицарів, і вони залишили пораненого самого. Скоро до них приєднався абат Опізо.

– П'ятеро ще сьогодні предстануть на вищий суд, – повідомив він. – Брате Гійом! Я вловив частину вашої розмови з цим нещасним. І знову почув про благородного рицаря з нервовим тиком. Минулого разу ви відмовилися назвати його. Зараз я вимагаю відповіді.

Гійом де Пардо неспішно витер закривавленого меча об сніг, засунув його у піхви.

– Хто це був? – не вгавав абат. – Я так розумію, ви з ним зустрічалися під час походу на Святу Землю. Це був сарацин?

– Ні, падре, не сарацин, – відповів де Пардо. – Я не хотів вам говорити це у Мессіні, щоб не травмувати вас. Благородний сеньйор з тремтячою повікою – член християнського ордену святого Іоанна Єрусалимського шевальє Руєрг.

– Госпітальєр? – здивуванню Опізо не було меж. – Але навіщо благородному рицарю потрібна ваша смерть?

– Їм потрібні ви, падре. Перед Святійшим отцем стояв вибір: кого послати за вами? Нас Святійший вважав надійнішими. Видно, магістр госпітальєрів не захотів змиритися з цим і зробив усе можливе, щоб нас затримати.

– А цей напад?

– Я не знаю, про що домовилися Руєрг з Одновухим Карло, але підозрюю, що вас вони захопили б у полон, а вже хоробрі рицарі ордену іоаннітів зуміли б звільнити вас із рук кровожерних розбійників.

– Ви говорите жахливі речі, – сказав на це Опізо.

– Життя таке, падре. Як бачите, воно дещо відрізняється від того, що ви звикли бачити за стінами монастиря.

Гійом де Пардо наказав сісти на коней, і невдовзі загін продовжив свою подорож.

V

Декан Священної колегії кардиналів Рінальдо Конті не любив тамплієрів всіма фібрами своєї душі. Ні, він, звичайно, віддавав належне хоробрості рицарів ордену Храму, але перевагу все ж віддавав тевтонцям чи, на крайній випадок, госпітальєрам. Рішення Папи Інокентія відправити за настоятелем монастиря Святого Павла саме тамплієрів лише з тої причини, що Рено де Віш'є виявився прудкішим за де Шатонефа, кардинал не схвалював, хоч вголос свого незадоволення не висловив. Що ж, поїздка до Мессіни – це лише поїздка до Мессіни, не більше, думав кардинал. Значно важливішою буде дорога до Рутенії. Ось тут потрібно зробити все, щоб легата супроводжували рицарі ордену іоаннітів, якщо римський єпископ не хоче, щоб це були тевтонці. Ні, він погоджується з доводами Святійшого отця, що посилати до дикого Даниїла тевтонців – це те саме, що дражнити розлюченого бика червоним плащем. Нехай вже краще це буде червоний плащ госпітальєрів.

Увесь час, поки Гійом де Пардо перебував у дорозі до Мессіни і повертався назад, кардинал Конті не переривав зв'язку з магістром де Шатонефом, який поселився неподалік в церкві Святого Марка. Тому коли розвідники доповіли, що до міста наближаються вершники у білих плащах з червоними хрестами, кардинал негайно послав надійну лю-

дину до магістра, щоб той прибув до замку Святого Ангела.

У Ватикані нічого не відбувалося, щоб це пройшло мимо двох ворогуючих між собою орденів – Храму і Госпіталя. І одні, й другі мали своїх людей у протилежних станах, тому коли Великому магістру Рено де Віш'є доповіли, що із замку Святого Ангела від'їхав монах і вирушив до тимчасової резиденції глави госпітальєрів, він одразу ж зрозумів: пора діяти. Поки посланець долав цю відстань, де Віш'є з усіх сил мчав до замку Святого Ангела, де перебував Папа Інокентій.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.